

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.





MORGONBRIS

* AUGUSTINUMMER 1929 *

25:te årg.

Nummer 8

Pris 25 öre

Efter 15 år.

Av Anna Lindhagen.

När kriget bröt ut och helvetet var öppnat, trodde man att detta var den onda maktens i människorna sista anlopp och att sedan skulle hat och själviskhet höra till undantagen. Man trodde, att mänskligheten nu skulle lära sig, att ont föder ont, att våld föder våld. Och med dessa tankar kunde man bära kriget.

Vi som levde i ett neutralt och från helvetet skonat område, vi trodde, att medlidandet här skulle bli så stort, att endast den tanken kunde besjå oss att hjälpa de andra. Men när vi sedan upplevde, att de neutrala spekulerade i världens nöd och blevo rika, medan de gävo bort några slantar till de krigförande för att rädda sina samveten, då började man förstå, hur djupt sjunken mänskligheten i själva verket är. Men man försökte sätta skygglappar för ögonen och ville icke se det klart.

Inför det faktum att ekonomiska faktorer är en av orsakerna till krigsutbrott, ehuru ej den enda orsaken, vilket faktum man i de neutrala länderna teoretiskt ogillade, kunde man likväl icke avhålla sig från spekulationer och ett ganska ohejdat vinstbegär. Så länge en sådan anda är rådande kommer krigshot att förefinnas, ty krigshotet inlindas alltid i vackra fraser. Själva snikenheten har sitt berättigande, den är ju endast kampen för tillvaron.

*

De undertryckta folkens rätt började så småningom låta tala om sig medan år lades till år under världskriget. Detta hjälpte till för att kunna uppfatta någon ljusning. På denna punkt kommo vi också verkligen framåt. Fredsslutet, även om detta vidlådde brister, gav likväl folk deras nationella rättigheter. Det som glömdes trodde man efteråt kunde rättas till.

Även bland dem, som lågo i skyttegravarna, var det många som i hemlighet uppehölls av den tanken, att "göra vi nu vår plikt, så kommer kanske något gott därav för den undertryckta minoritet vi tillhöra".

Det finns de befriade, som förstätt sin enkla plikt att icke själva bli förtryckare. Men hur svart har icke reaktionen brett ut sig även i denna heliga sak, som man trodde skulle

vara räddad efter kriget. Hur mycket uppblåsthet, hur mycket åsidosättande av de enklaste rättigheter till eget språk och friheten att visa sin nationalitetskänsla hos minoriteterna har icke tämligen oemotsagt fått göra sig gällande och fått lägga sin hårda hand på den sensitiva nationalkänslan.

Minoriteterna äro känsliga. Av undertryckta rättigheter kommer hat. Av exemplet att det icke tillräckligt tagits hänsyn till dem inom länder med blandade nationaliteter uppstår en ängslig farhåga för minoriteters oblida öde i allmänhet, varför tron på försvarets ofrånkomlighet får ytterligare ett stöd.

De nybildade stater eller de utvidgade stater, som icke med klokhed och tillmötesgående behandla minoriteternas rätt, bidra till underhållet av krigspsykos. Själviskheten och maktbegäret inlindas i vackra fraser om det berättigade i kampen för tillvaron.

*

Den sociala revolutionen, som skulle leda fram till den rättvist styrda staten, det hägrande och efterlängtda målet, den härliga drömmen — den stod för oss som en möjlighet, när kriget äntligen kommit in i sitt sista skede. Det bröt ut i Ryssland. Det bröt ut i Tyskland. En mening hade dock kriget haft — att väcka till liv protesten så stark att rättvisan nu äntligen skulle komma i högsätet.

Något blev ju vunnet. Men i stället för andlig försynthet etablerar sig diktaturer. Ej övergående utan på lång sikt. Nya ryska tsarer och nya romerska kejsare togo makten och praktiserade ett undertryck-

Innehållsförteckning:

Efter 15 år av Anna Lindhagen.

Stjärnan i livet och hemmet av Textilia.

En mor till sitt barn av Maria Larsen.

Dödsdömda unga arbeterskor av Maja Björkman-Broberg.

Bostadsförhållandena bland lantarbetare av G. B.

På västfronten intet nytt.

Tavlan av Goya av Sonja Aminoff. (Följetong.)

Notiser. Klubbrev m. m.

ningssystem av frihet och självständighet, som varit otänkbart under decennier av utveckling. Lyckligtvis anade vi ej detta under de tider av andlig levnadslust och frihetsförhoppning, som vi genomlevt före världskriget, ty då hade knappast arbetarrörelsens säkra frammarsch liksom andra humana och ideella strävanden under en märklig uppåtstående period kunnat hållas vid liv.

De bolsjevikiska metoderna hava tillfogat den demokratiska rörelsen ett svårt nederlag, i synnerhet därför att skeptici gent emot såväl avrustningstanken som arbetet för begränsning för rustningarna peka mot öster och faran därifrån. Man påminner också om svartskjortornas regemente och drar den slutsatsen, att det politiska våldet är lika så farligt för freden och friheten som de gamla konflikterna mellan staterna.

*

Maktbegäret och despotismen, även där den ej tar sig uttryck varken i blodsutgjutelse eller i fängelsestraff, breder dock litet varstans ut sig under humanare former och inlindat i den vackra frasen om upplöst despotism.

Uraktlåtenhet att låta största möjliga antal människor få göra sig gällande, att taga hänsyn till olika meningar, att döma eftertänksamt och mildt — detta system trampar onödigtvis på rättmätig självkänsla. Det framalstrar bitterhet och hat, bidrager därför medelbart till olustkänsla och disharmoni, vilket avtrubbar den frejdiga tron på att det lönar sig att kämpa för frihet och utveckling.

*

Innan jag avslutar ovan av mig gjorda betraktelse över situationen femton år efter krigsutbrottet vill jag hänvisa till två svenska tänkare, vilka var för sig pejlat fredsproblemet på djupet. Den ene är medlemmen av socialdemokratiska partiet professor Wilhelm Lundstedt. I "Vägen till fred" utgiven 1924 säger han: "Arbetarna hava i Internationalen skapat en hela jorden omspannande förening för allmän förbrödning utan hänsyn till nationella skrankor. Denna organisation skall hava tillräckliga resurser att små-

ningom bringa de motspänstiga inom andra läger till deltagande i arbetet på världssamhällets uppbyggande. Internationalen vinner sin styrka därav att den, i olikhet med nationalismen, uppbäres av den verkliga rättens idé. Liksom det är rättens idé, som nu till sist har skaffat arbetaren ökad makt i samhället, liksom det är rättens idé, som alltså måste stå framför arbetarerörelsen såsom det bräckjärn, varmed vägen skall rödjäs genom de sociala vidskepligheterna fram till arbetarens fulla delaktighet i de produkter och andra värden, som samhället frambringar i väsentlig grad genom hans eget mödosamma arbete, på samma sätt är det nu också rättens idé, som småningom bryter ned de nationella skrankorna och binder tillsammans arbetarna i alla länder och av alla slag, de andliga såväl som de kroppsliga, till ett helt och därmed skapar ett mänskligens stora brödraskap."

En annan, ännu senare framträdande och synnerligen uppmärksam tänkare på området är förre majoren i Svenska Generalstaben K. A. Bratt. I en artikel i tidskriften Tiden säger han: "Frågan är, huru folkens massor skola ställa sig till en utveckling, som ohjälpligt låser sig fast i fortsatt krig, när de

samtidigt få klart för sig, att det nu icke blott gäller, som det varit från hedenhös, för männen att gå ut på Europas slagfält, utan att kvinnorna och barnen löpa den största risk att gå en kvalfull död till mötes, att deras hem och den industri, som ger dem brödet krossas, var de än äro belägna. Denna calibantanke är redan en isgrå, avskyvärd verklighet. Vad kommer att ske, när det blir klart för massorna, att detta icke är en frukt av en uppjagad fantasi, utan att i flertalet länder de militära organisationerna arbeta på framställandet av de "vetenskapliga" förstörelsemedel, som med berätt mod, på redan väntande motorer, skola riktas direkt mot befolkningen i storstäder och industriorter?"

I sin sista bok, "Kampen om folken", påvisar Bratt möjligheten av att sätta de ekonomiska krafterna i rörelse till ett gemensamt försök att störta krigssamhället och förhindra det kommande kriget. Han säger härom: "Trusterna, kartellerna känna inga statliga gränser. Den utveckling, som på detta området redan tidigare ägt rum, har ytterligt tilltagit i styrka efter kriget. Det är ett av utvecklingens mest karakteristiska drag. — — — Men om en samverkan kunde bringas till stånd mellan de två starkaste kraftgrupper-

ringarna, som finnas, nämligen arbetaredemokratien och vissa delar av det världsomspännande kapitalet, då vore den starkast verkande historiska faktorn till krigets förhindrande för handen."

Oaktat all den reaktion, som följt kriget i spåren, fortsätter — såsom synes endast av ovanstående fragment ur endast två fredskämpars skrifter — den andliga strid, vilken alltså föres med fred som mål. Den äldre generation, som genomlevt den uppgående rörelsen före världskriget, måste känna sig tvungad av sina egna ideal till fortsatt arbete. De yngre, vilka äro intensivt stolta över den nya tidens upptäckter och djärva mekaniska utveckling, hava all anledning att leda dessa företeelser fram till stödjare av fredens och försoningens sak.

Då det gäller praktik är det emellertid endast en intensiv påpasslighet, som kan rädda situationen, nämligen opposition mot indragandet i krigiska förvecklingar, medan tid ännu är. Detta gjorde vår svenska demokrati såväl 1905 som 1914. Det är vår evärdeliga ära och en ståtlig historisk insats. Det är icke säkert att vår väg alltid skall ligga så klar som då. Men vunna andliga och politiska segrar härda oss att vinna ännu större.

Folken stå snart på den punkt att de »för att försvara livet uppge orsakerna att leva». Vaknar ej Europas folk till insikten att de ej ha råd att i rustningar mot varandra förslösa sin styrka, då kommer vår världsdela snart att stå som en liten färgrik aftonsky mellan tvenne väldiga, från öster och väster uppdragande åskmoln. Endast genom kulturintensitet kan Europa häv-



Frun själv

sköter numera i långt större utsträckning än förr ensam sitt hushåll. Därvid är hennes största bekymmer, att hon genom ständig beröring med vatten — än kallt, än varmt — får sina händer röda, nariga och förstörda. Möjligheterna att råda bot för detta onda finnes dock. MANIOL är ett preparat, som under alla omständigheter förmår hålla huden vit, mjuk och elastisk.



Namnet GAHNS är en garanti för förstklassigt fabrikat.

da sin ställning mellan östern och västern, medan organisationerna runt om i världen så småningom skola dana lagbundna folksamfund, inom vilka fredsbrott från ett folk mot ett annat komma att behandlas så, som de enskildes brott mot andra samfundsmedlemmar redan nu behandlas inom varje enstaka samhälle.

Ellen Key.

Stjärnan i livet och hemmet.

Hem och hemtrevnad — ett stort och lockande ämne att låta tankarna kretsas omkring, men också ett respektgivande, som det gäller att ta varligt uppå. Låt mig börja med att förtälja ett litet stänk ur det upplevda.

Det var fem personer i familjen: föräldrarna och tre barn i respektive tolv-, åtta- och treårsåldern. Det äldsta barnet, en flicka med rädda ögon, de båda yngsta pojkar, som kunde sätta liv i spelet.

— Mamma, jag vill ha en smörgås, en smörgås med ost på, hör du mamma!

Kort paus.

— Hör du inte vad jag säger, mamma, jag vill ha en smörgås med ost på, kan jag inte få det, va?

— Ja mä vill ha en mölgåt, mamma, få ja dä, buhu, buhu. — — —

— Tig med er ungar, ni kan då göra en galen med erat evinnerliga kält. Maten är snart färdig, ni få vänta tills dess och hör se'n.

— Ge ungarna var sin smörgås vet jag så det blir lugnt. Det är bara skönt att vara av med dem vid matbordet, för dom kan inte få ens hålla ordning på, så man får äta i lugn och ro. Lisa, ge ungarna var sin smörgås!

— Du låter bli det, Lisa! Det är då märkvärdigt att ni inte hör vad jag säger. Å jesses! Nu kokar vällingen över och det är bara för att ni allihop håller ett sånt förfärligt väsen. Jag — — —

— Kokar vällingen över för det! O, kvinnologik!

— Tig! säger jag.

O. s. v., o. s. v.

Flickan smög sig ut i rummet där jag satt just som yngste pojken, tydligen uppgad av föräldrarnas hetsiga träta, härmade fadern så gott han kunde: Mamma dum, mamma dum — — —

Den äldre pojken fick omåttligt roligt åt den lilles inpass, medan modern, nu till ytterlighet retad, serverade bråkstakarna örfilar och omskrningar.

Jag såg på flickan, Lisa, att hon skämdes, skämdes inför främmande för sina föräldrar.

— Tant, ska tant gå ut och handla sedan, får jag följa med?

— Visst får du det, kära vän, men du får nog fråga mamma först.

— Inte bryr hon sig om det. — —

Repliken innehöll ingenting annat än ett oreflekterat konstaterande. Jag förstod mer än väl att barnet längtade efter en smula förströelse och några vänliga ord. Men det är farligt att tränga sig emellan barn och deras föräldrar. Även barn göra jämförelser och det vore förskräckligt att bidra till att ett sådant tyst eller öppet förvägrade far och mor hängivenhet och aktning. Vart tar då hemtrivseln vägen och vilken färdekost blir det under livsvandringen för de unga?

Hemtrivseln är en ekonomisk fråga, säger man. Det är sant, ty armod eller ekonomisk osäkerhet förgifta sinnena. Ständiga bekymmer och, ännu värre, hopplöshet, förkväva all uppbyggande kraft. Men den sanningen täcker ändå inte hela problemet, ty även i hem där ej nöden är en ofta sedd gäst kan trivseln vara portförbjuden. Alltså är frågan om hemtrivsel en ekonomisk fråga men också någonting därutöver.

”Kärlek, offervillighet, tolerans — — —” fyller någon i. Ja visst, men allt detta är, i sina bästa former, egentligen blott yttringar av karaktären, vi äro intresserade av att få veta hur karaktären kan ständigt bli sådan, att den gärna yttrar sig i offervillighet och allt sådant där.

Jag har funderat mycket på den saken och har åtminstone funnit en förklaring som någorlunda tillfredsställer mina nuvarande krav på antaglighet.

Människan synes mig vara sådan att hon, för att kunna förädlas och i sina goda anlag fördjupas, måste ha något att med vördnad och aktning se upp till. Hon måste känna andakt inför något för att vinna behövligt lugn, för att få sinnet och blicken att sträcka sig över och förbi dagliga nålstung och förtretligheter, vilka således icke givas tillfälle att helt riva sönder ens själ. Människor som lutrats i lidande kunna ha detta lugn, men det kan också vinnas på annat sätt.

Även med risk att få betyget barnslig, må jag förtälja detta: På väggen min hänga tre porträtt, Brantings, Thorssons och Frödings. Det första porträttet, Brantings, med den lugna, mildt forskande blicken, talar om hängiven, uppoffran-

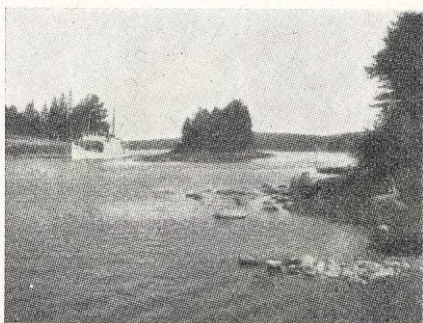
de strid för sanning och rätt, mot våld och våld. Och Thorssons anletsdrag väcka minnet av en eldsjäl som i sin djupa ärlighet och glada tillförsikt byggde mäktiga grundvalar för tron på människorna. Bilden av Fröding talar om en svag människas innerliga längtan efter godhet och skönhet, en längtan som kan göra även den svage stor.

Dessa tre porträtt bilda ett husaltare så gott som något, de bannlysa mildt men bestämt småaktigheter, gnat och slipprigt tal och tankar. Den rätta, stora vörtnadskänslan är alls inte förslöande, den ger andakt och egg, egg — till strid mot små egoistiska tankar och den trötta hopplöshetens gift. Den ger en kraft till ett livsbejakande: trots allt!

När jag får råd därtill skall jag komplettera husaltaret med Thorvaldsens Kristusbild, ty ehuru den talar samma språk som de tre porträtten, så gör den det på ett annat sätt, med andra tonfall.

Hemtrivselns rötter gå ner i familjemedlemmarnas sinnen. Aktningen för varandra är fördragsamhetens grundförutsättning. Men denna aktning inbördes i en trång familjekrets skulle dö av brist på näring om den ej i sin tur härleddes från aktning och vörtnad inför något större. Man måste själv värmas av tankar på gott och stort innan man kan värma andra. Hemtrevnad är värme, inre och yttre. Hur lätt förflyktigas inte denna värme om envar familjemedlem bara söker göra sitt lilla jag gällande? Då försviner hemvärmen som i dragiga rum. Men för att ge jaget de rätta proportionerna måste detta ses i förhållande till något verkligt stort, då dör den skrikiga, poekande egoismen.

Vi kunna inte förneka att i ett verkligt religiöst hem plägar slå emot besökaren hemtrivselns välgörande lugn. Man grälar inte där utan söker med fördragsamhet ge envar sin rätt. I ett sådant hem trivs en form av andakt och aktning, men det finns också andra former. Det väsentliga är att man i tankarna hyser vörtnad för något stort inför vilket man inte vill nedlåta sig till småaktigheter, till gnat och från jagkänsla. Man får lära sig att se anledningarna till dissonanser så små som de verkligen äro



Vy från Värmland.

och då befattar man sig inte med dem. Man vill inte skräpa ner sitt inre med sådant.

Vi människor äro så svaga inför stundens ingivelser på gott och ont — mest ont — att vi måste ha något att blicka uppåt och framåt mot för att kunna hålla balansen. Och det är detta som är så viktigt.

I ett hem där föräldrarna äro hängivna något för dem stort bortom och över de dagliga bekymren och omsorgerna, där måste den lugna balansen höra hemma och med den trivseln. Där äger en daglig, tyst förädling rum och sådant kännes redan i atmosfären. Hur skulle svordomar och uppträden kunna tänkas där? Vilken glädje vore det inte för den unga att växa upp i ett sådant hem och vilka vackra, förädlande minnen skulle ej där lämnas åt de unga till färdekost i livet!

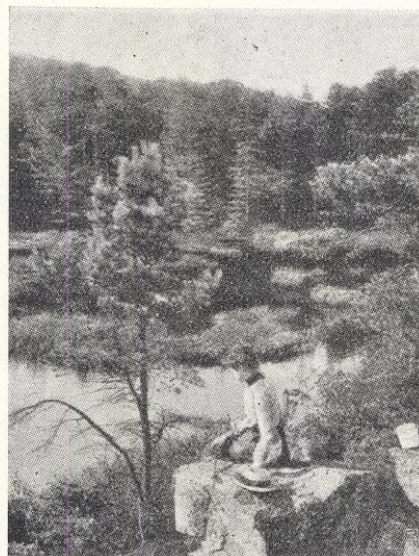
Vi fira julen som en hemmets högtid. Då åtminstone söka alla göra vad möjligt är för hemfrid och glädje. Varför gör man det? Är det inte därför att man blygs att skända julen med mer eller mindre tanklösa elakheter? Det är vördnaden för jultanken som höjer sinna över de små stöttestenarna, vördnaden för nå-

gonting stort. — — — Man kan nog finna något som fyller en med aktning och vördnad även under vardagslivet. Det är ett slags ideell väckelse som behövs. Går en sådan över ett hem och blir beständande, så tror jag inte att där, ofta åtminstone, kommer att utspelas scener sådana som i början här tecknats. När livet får ett innehåll bli vi människor helt och fullt, människor i bästa bemärkelse, och samvaron i familj och samhälle präglad därav. Nu som förr är det ett tecken på visdom att finna stjärnan — och följa den. Blicken framåt och uppåt!

Textilia.

Vad är uppbyggelse?

Uppbyggelse är allting, som gör dig klarare i ögonen, som gör din själ spänstigare och friare, ditt hjärta vidare och varmare och din håg gladare. Jag höll på att säga:



Vy från Skåne.

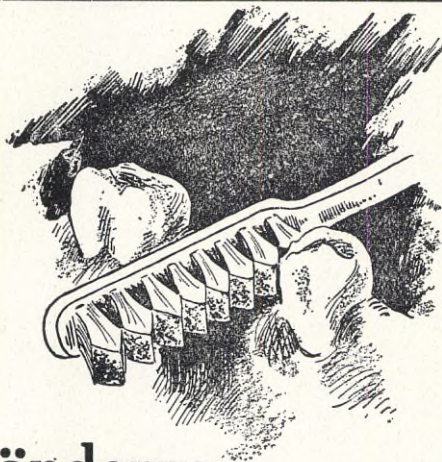
läs sådant, som gör dig allvarig, ty att bli uppbyggd är att bli allvarig. Men det ordet är så mörkt, icke i sig självt eller för de vise, ty de förstå, att allt, som klingar

vackert, är allvar. De se, att när ett öga är riktigt glatt, så är det allvarret längre in i blicken, som ger blicken glans. Ty en vanlig gottköpsglädje lyser som en glasbit glittrar mot solen, men den stora glädjen har ett dunkel bakom glittret och ett djup långt nere under ytan, så som diamanten har. Och den skräpiga glädjen skrattar endast som ett käril skräller, men den fulla glädjen, om den klingar ljusst och som silver eller den har klang som malmen, så är dess klang en allvarston. Därför, de vise, som förstå det, de hålla glädjen i helgd och värda den som allvar.

Allt, som är riktigt glatt, är också allvarligt, det kräver du icke bevis för. Därför skall jag icke säga: läs allt, som gör dig allvarig. Men jag säger dig ett allvarsord: allt det, som gör dig djupast glad, det skall du läsa.

Prof. Hans Larsson.

2 cm.



mellan tänderna

borde det vara, om man skulle komma åt dem på alla sidor med tandborsten och vanlig tandcrème. Men de må sitta hur tätt som helst — ändå bli de rena överallt t. o. m. i mikroskopiskt små hål och ojämnheter — om Ni använder Tandcrème Oxygenol.

Ty Oxygenolskummet avger aktiv syrgas — små, små bubblor, som tränga in överallt — nå överallt — som rycka med sig de minsta partiklar orenlighet — matrester och bakterier som oskadliggöras av syrgasen. Och därtill bleker syrgasen tänderna vita. Oxygenol är det enda medel tandläkare använda att rena och bleka missfärgade tänder.

Försök Oxygenol nästa gång. Ni blir förtjust över hur vita tänderna bli och den härliga känsla av grundlig renhet den ger. Och den är dryg!



Stor tub 1:—
Normaltub 0:75

Renar mellan tänderna

En mor till sitt barn.

Av Maria Larsen.

Anna Lenah Elgström: Den kloka Elsa. Albert Bonniers förlag 1928.

Man förstår Anna Lenah Elgström, när hon i sin roman *Den kloka Elsa* tillägnar den Elsa och Emma — och vissa kapitel sin dotter Ragnhild. Det är minnen från en barndom hon förtäljer, den lilla kloka Elsas liv med sitt instängda känsloliv, oförstådd av modern och sin omgivning. Hennes tillflykt är den sagoberättande Emma, trotjänarinnan från moderns barndomshem, som tyst iakttagande följer den lillas sjäsliv och förstår henne utan ord. Hon berättar ömsom vackra och roliga sagor eller hudknotttrande spökhistorier, som kommer Elsa att ligga vakna i fasa om natten, eller den humoristiska sagan om den listiga räven, som alltid finner sig tillrätta. Hon ger den ömhetshungrande Elsa en fumlig smekning med sin hårda fingerborgsbeklädda hand. Som man ser henne där i kvällen, alltid stoppande strumpor, etsar hon sig in i ens medvetande, en gestalt med den rika ömheten under den kärva ytan, som vi äro vana att se hos våra allmogekvinnor.

Den som likt den kloka Elsa har upplevat en sådan enslig barndom, den har lärt att lyssna till — avvakta — vänta på sitt barns förtroende, den har ett aktsamt förstående för sitt barns inre upplevelser, dem ofta föräldrar i sin självupptagenhet ej ge sig tid att tränga in uti. Att i stillhet lyssna till barnet, ge det tid att komma fram med sina outredda tankar, sina drömmar och sina små glädjeämnen och icke genom ett grymt veto: "du får icke!", driva dem ut i ensamheten eller driva dem, trotsande, till en desperat vildhet, det lär oss denna bok.

Utän sådana upplevelser hade vi icke böcker som t. ex. Vald. Rördams *Lyckelig Barndom* och Anna Lenah Elgströms sista bok. De väcka och mana oss till besinning i vår självupptagenhet, i det vi glömma de världsvisa orden: "Utän att I gören något för dessa små, kunnen I icke ingå i Guds rike." Vi ha hundrade och tusende oförstådda barn omkring oss — andligt förkrymta, men som blott behöva stöd, värmen i en blick, en smekning av en hand, för att öppna sitt, av rädsla för de äldres dom, överfyllda känsloliv.

Den kloka Elsa är en bok för mödrar och uppfostrare. Den äger därtill ett konstnärligt värde, en den inre upplevelsens bärighet, en psykologisk sannfärdighet, som vi ej ha motstycke till inom nutida svensk litteratur. Det är ett verk av bestående värde. De yttre företeelserna i Elsas liv äro nog så betydelsefulla för hennes utveckling, faderns flykt till Amerika, den in-

trädande ekonomiska misären och moderns förtvivlade kamp för att försörja de tre barnen. Hon har icke tid att lyssna till sina små, jagad som hon är av sina musiklktioner och irriterad av dagskampen, som slutligen nedbryter hennes motståndskraft. Elsa tror, att hon står i andra rummet i moderns omtanke, hon synes ge all sin kärlek åt de två minsta, medan hon står oförstående inför sin äldsta dotters bisarrhet och mogna intellekt. Elsas fantasi näres av Emmas sagor och hennes tankar syssla med teologiska spörsmål, väckta av den äldriga andliga litteratur från morfars tid, som hon funnit på vinden och som hon läser i smyg. Skolgången blir uppskjuten, då hennes fysik är svag, men desto mer arbetar hennes intelligens på egen hand, och hon söker sina glädjeämnen, där hon kan finna dem. En av hennes vänner blir Herman. Det är en sjömanspojke, som hon fann i en vindskammare. Han har fallit ner och slagit sig och är sängliggande. Det blir ett gemensamt läsande och berättande — sjöhistorier och äventyr. Bland morfars gamla böcker har Elsa även funnit Bunyans *En kristens resa* och i dennes äventyr leva de två barnen in sig. Till dem sluter sig även en frälsningssoldat, som genom sin slumverksamhet förts till vindskammaren. Modern förbjuder detta umgänge. Under tiden har Emma tidvis varit borta från hemmet och avlösts av olika "Bothildor", som icke kunde ersätta denna beprövade arbetskraft. Emma har blivit frälst och förlovad med frälsningssoldaten. De föra nu den lilla flickan till mötena och med sin skarpa iakttagelseförmåga följer hon med intresse vittnenas botgöring.

En dag, då Elsa går i sina drömmar och tankar, omringas hon av en skara pojkar. Glasögonormen — Elsa bär glasögon — skall tillfångatagas och enligt god indianse brännas vid ett träd. Inne i en dunge, långt från boningar, bundo de henne och hon såg elden tändas. Då rann henne i hågen Emmas saga om räven. Hon spände sin intelligens. Även hon hade läst indianböcker och hon ropar till pojkarna, att hon skulle vara deras hövding. En hövding var den, som kunde göra en sak, som ingen annan kunde. Hon skulle hoppa över elden om de löste henne. De skrattade åt henne och gävo henne fri. Då samlar hon all sin energi och hoppar över elden. Detta imponerade på dem och hon blev deras hövding under tio dagar. Just i de dagarna kom en cirkus till Kalkhamn och hon beslöt att bli cirkusdirektör, men innan dess, under en cirkusföreställning, som hon följer med spännt intresse, kommer ett bud, att Herman

blivit sjuk. Med Emma och frälsningssoldaten skynda de till honom. Det var ett övergående anfall. Modern förbjuder Elsa att gå dit och stänger in henne i en skrubbe på vinden. Elsa hoppar ut genom fönstret, men från den stunden hatar hon modern. Herman dör efter en operation och Elsa förlorar sin enda barndomsvän.

Modern blir mer och mer utsliten av arbete och de irriterande spelktionerna. Skulderna hopas, de minsta barnen ha blivit sjuka och hon uppger den ojämn kampen — har hon icke förut haft tid för barnen, lämnar hon nu arbetet, då de små kräva henne — och hon intager Elsas plats vid Ann-Maries sjukbädd. Elsa har berättat sagor för systemen och flyttat fram dockskåpet, som ännu fanns kvar från de lyckliga dagarna. Här drömma de sig in i dockskåpets djupa ro. Modern övertager sagoberättandet. "En ny saga", ber det sjuka barnet — om och om igen blir det dockskåpets saga, den åtrådade stillheten därinne utan tidsutmätande lktioner och nagande bekymmer. För Ann-Marie kommer så den stora stillheten, men modern märker icke, att slutet har kommit. Med det döda barnet i sin famn lever hon kvar i dockskåpets värld.

Katastrofen har kommit. Hemmet har splittrats, modern föres till ett nervhem och Elsa till ett barnhem.

Man skulle önskat att boken slutat här. Att från en så stark inre upplevelse vid tecknandet av Elsas sjäsliv, omedelbart övergå till en objektiv skildring av hennes öden i barnhemmet, en märkvärdig institution, den bryter stilen. Elsa blir något vagt inför en, medan hon förut varit något starkt och subjektivt.

Anna Lenah Elgström är en de underliga händelsernas författarinna, en tragiker inom vår litteratur. Detta drag framträdde redan i hennes första bok, *Gäster och främlingar*. Man förvånade sig över, att en så ung författarinna kunde ge så mörka sociala skildringar. Hon hade då för tiden inte mycket av den livsförsonande humorn. Men i denna bok framträder den, dels i kapitlet om Elsa som indianhövding och hennes eskapader mot Raabypojkarna, dels skimrar en stilla humor över Emmas gestalt. Det är en gestalt, som man kommer att nämna vid namn inom vår litteratur, en klass av människor, varom Ellen Key via Almqvist betecknande säger: "en klass, som går litet böjd, går litet illa klädd, på sina axlar bär flera bylten, men när den vid tillfällena skakar på sig, falla trasorna av, den står då fri därifrån, rak, vacker, älskvärd — det är ett folk att se på. Vad detta härliga, härliga folk behöfde, vad det saknar, det var en hel bild av sitt eget högväxta, tungsint fagra kynne."

Den sönderbrutenhet, som finnes hos Elsas mor, då hon som arbetsträl ej har någon tid att ägna sina barn och hemmet, är

Ekonomisk litteratur.

Handelspolitiken. Grunddragen i dess utveckling av *Josef Wolontis*. Koop. förbundets förlag. Pris kr. 3:—.

De flesta anledningarna till diskussionen om nutida handelspolitik härstamma från ekonomiska följder av världskriget. Man behöver bara påpeka huru de nya staterna söka grunda nya industrier med hjälp av högt tullskydd, hur i det gamla frihandelslandet England resas starka krav på tullar såsom hjälp ur svårigheterna och hur i det sedan gammalt starkt protektionistiska U. S. A. föreslås tullsats, som skulle förhindra all import från andra länder.

I det virrvarr av synpunkter och förslag, som under dessa förhållanden diskuteras torde en historisk återblick över teorier och system inom handelspolitiken vara nödvändig för den, som vill bilda sig ett omdöme i dessa frågor. Denna möjlighet erbjuder *Wolontis* bok *Handelspolitiken*.

Förf. utgår från de första handelspolitiska förutsättningarna i nyare tiden och redogör för de ledande teoretiska riktningarna

en varning för alla utåt arbetande mödrar. Kvinnan inlägger en sådan intensitet i sina arbetsuppgifter, att det tager hela hennes kraft. Mannen arbetar med mera sans, icke så kvinnan. Arbetar icke hennes hjärna, skall alltid hennes händer syssla med något, hon förstår icke att vila, och hur skulle hon kunna det? Då hon öppnar hemmets dörr, komma barnen emot henne. Allt skall modern avgöra eller säga sin mening om.

Anna Lenah Elgström har givit oss en allvarlig bok, monumental i sin resning. Hon har lyhört öra för barnasjälen och för allvaret i svenskt kynne.

garna. Den ekonomiska utvecklingen under det merkantilistiska systemet behandlas, verkningarna av frihandel belysas liksom protektionism och andra skrankor, som hindra det mellanfolkliga varuutbytet. Framställningen är refererande.

I vår tid, då var man på ett eller annat sätt har att taga ställning till handelspolitiska frågor måste denna orienterande historik tillgodose ett stort behov. I flera högre skoltyper har den sin givna plats vid undervisningen i närbesläktade ämnen. Företagsledare och politiker, som icke ha tid till omfattande specialstudier äga här en möjlighet till snabb orientering i ämnet.

För det fria bildningsarbetet borde boken vara välkommen.

Det moderna trust- och kartellväsendet. Av *Thorsten Ode*. Koop. förbundets förlag. Pris kr. 3:—.

Den alltmer betydelsefulla roll, som företagskoncentrationen spelar i vår tids ekonomiska liv, har gjort trusternas och kartellernas problem till ett viktigt sådant, i all synnerhet sedan dessa företeelser allt mer börjat få internationell räckvidd. Ganska rikhaltig litteratur i ämnet har också uppstått under sista åren. Ett nytt tillskott till densamma föreligger med denna bok, vars uppgift är att ge en sammanfattande framställning av det moderna trust- och kartellproblemet. Den behandlar sålunda trust- och kartellväsendets uppkomst och utbredning med talrika exempel från olika länder, ger översikt över olika typer av trustar och karteller samt olika metoder, som användes att påverka prissättningen från nämnda sammanslutningar och lämna även översikt över viktigare internationella trustar och karteller. Den diskuterar vidare sambandet mellan företagskoncentration och rationalisering, en i vår tid allt mer aktuell fråga. En del av boken upp-

"Omedelbart

blev jag övertygad om, att Rumford står i en klass för sig bland jäst- och bakpulver. Det ger ett bakningsresultat, som ifråga om lækkerhet, mjuk konsistens och hållbarhet är något alldeles enastående. Därför råder jag alla svenska husmodrar — använd Rumford bakpulver.» — Så säger en bland de otaliga husmodrar som bakar med



RUMFORD BAKPULVER

tages av redogörelse över lagstiftning och åtgöranden från det allmänna sida för kontroll av trusternas och kartellernas verksamhet. För den, som önskar sätta sig in i det aktuella trust- och kartellproblemet grundvalar, avser denna bok att utgöra ett hjälpmedel. Den är försedd med upplysande bilagor och sakregister och ingår i serien "K. F.'s samhällsbibliotek".

Abraham Rundbäck: Avhandling om Konsumtionsföreningar. Med inledning av *Axel Gjöres*. Koop. förbundets förlag. Pris kr. 2:—.

Anders Chydenius: Den nationale Winsten. Ett 200-årsminne med inledning av *Karl Petander*. Koop. förbundets förlag. Pris kr. 1:50.

Förbundsmärket.

Det av förbundsstyrelsen utsända märket tycks vara efterlängtat, ty rekvisitioner inströmma dagligen och äro vi nu, trots sommarvila i klubbarbetet, uppe i andra tusentalet. Det har också blivit omtyckt, vilket gjort att många, som förut ställt sig avvisande mot tanken på ett förbundsmärke, nu helt glatt bära detta.

Det tillhandahålles inom klubbarna och säljes naturligtvis endast till förbundsmedlemmar. Då vi förmoda att de flesta av medlemmarna komma att vilja ha förbundsmärket, bedjas styrelserna att i god tid innan mötet rekvirera dem från förbundsexpeditionen.

De sändas mot postförskott och kosta kr. 1:25 pr st., postarvodet inberäknat.



P. S. Kröyer: Sommarafton på Skagens strand.

Dödsdömda unga arbeterskor.

Krigsoffer, som stupat på arbetsplatsen.

Unga arbeterskor, förgiftade genom radium få förljuvat sina sista levnadsdagar genom ett 10,000 dollars skadestånd, som Radiumbolaget fick tillerkänna dem.

När krigsklockorna under det stora världskriget ringde in den militäriska diktaturens maktbud över U. S. A. måste även det landet lämna miljoner av sina unga arbetare till kriget. De fingo lämna sina dagliga arbetsgärningar för att som soldater resa till krigsskådeplatsen i Europa. Tusentals och åter tusentals unga kvinnor kallades in på fabriker, i verkstäder och industrier för att fylla de arbetsuppgifter, som männen lämnat. Natt och dag gingo krigsindustrierna — kvinnorna kastades in på alla arbetsposter.

I de stora stålindustrierna, i flygmaskinstillverkningar, i de kemisk-tekniska industrierna, där sjukvårdsartiklar åt de amerikanska hjältarna fabricerades såväl som dödande giftiga gaser och livsfarliga fiendevapen, stodo dessa unga kvinnliga krigsarbetsbjältar. (Ty under kriget steg arbetets anseende genom den nationalistiska krigshetsagitationen, fosterlandspatrioterna gav arbetets män och kvinnor i krigsindustrierna det krigspsykiska smeknamnet "arbetsbjältar".)

Tusentals unga kvinnor i 16—20-årsåldern vällde ut genom fabriksportarna varje kväll och nya arbets-skiftslag strömmade in för att börja nattens tjänstgöring. Liksom soldaterna vid fronten buro dessa kvinnliga arbeterskor i Amerika kakhifärgade arbetsdräkter, snyggt åtsittande knäbyxor samt en jacka som sammanhölls om livet av ett läderbälte. I en öppen medaljong bar

man vanligen den älskades bild — han kämpade som soldat vid fronten, långt borta på Frankrikes jord. — Å, han stred ju för att göra ett slut på kriget, för demokratiens och kulturens seger över våldet, för världens sista krig.

*

Så såg jag dem, dessa unga kvinnor, vandra hand i hand hem från arbetet, ibland glada som barn, ibland sorgsna och bedrövade.

Tidningsförsäljarnas stånd omringas. Dagens sista nyheter från krigsskådeplatsen — där de alla ha någon kär anförvant. Skall ett olyckligt meddelande i pressen drabba någon av dem i kväll, skrämman hoppet på flykten, göra dagarna mörka, tunga, svarta? Tätt slutna mot varandra stå de grupp vid grupp, dessa unga arbeterskor, med armarna lindade om varandras liv, huvudena tätt samman, medan spanande, ivriga ögon läsa i den svarta tidningstexten om händelserna därute på krigsskådeplatsen. — Meddelanden som tälja att döden går fram över slagfälten och mörda deras kära. I kväll var det bara goda nyheter. Sjungande vända de hand i hand vidare mot hemmet, kyssa bilden av sin älskade vän, som lyser i medaljongen. Åter har en dag gått, kriget skall snart taga slut, då skall han komma hem igen och då. — O, jublande, hoppfulla lyckolängtan! Du förstår att göra livets tristaste, svåraste sorg så ljus, att unga livsvarma kvinnor bära sin smärta med resignationens styrka.

Ibland såg jag dem gråta tillsammans, såg hur tidningen föll ur deras händer, hörde hur någon i kamratklungan skrek av sorgens slag.

Bland de dödades och sårades namn var även hennes käre enrollerad. Tysta vandrade de hem. Hjälpande och tröstande ord till kamraten. Allvar, sorg, ängslan vilade över unga, vackra kvinnoansikten. Krigs-åskans förbannelse rullade dem till mötes. Fasan, smärtan förföljde dem dagligen.

*

Tankarna spinna åter fram dessa bilder, när jag läser meddelandet om de dödsdömda radiumförgiftade kvinnliga arbeterskorna, krigsoffer även de.

Deras tragiska historia började när krigsklockorna ringde in ofreden över landet: Hundratals kvinnor anställdes på en större krigsindustri i New Jersey, där tillverkades bland annat armbandsklockor. Urtavlans siffror skola lysa i mörkret. Tillverkningen är avsedd för de amerikanska soldaterna i de mörka skyttegravarna. Siffrorna glimma i mörkret och visa tidens gång på Frankrikes jord. Unga flickor i 15—20-årsåldern sitta i fabriken i New Jersey och måla urtavlan med en radiumsammansättning. De märka att det går mycket raskare och lättare att måla urtavlan om de då och då forma den fina målarepenseln med läpparna sedan de doppat den i lösningen. Ingen tillhåller dem faran. Ingen giver några hälsoskyddande regler och råd. Dödsfaran, som lurar i detta arbetssätt, förstå de inte, och skyddslagarna ser man mellan fingrarna med. Det är krig, hets och jäkt. Ingen allarmeras av den oerhörda fara som hotar genom att madame Curies stora vetenskapliga

(Forts. å sid. 14.)



Radiumförgiftade arbeterskor.

Bostadsförhållanden bland lantarbetare.

Om lantarbetarens liv har den födde statsbon endast oklara begrepp. Man har genom skildringar i böcker och tidskrifter samt jultidningar insupit en föreställning om frid och ro, om ett liv fyllt av kära plikter. I dessa föreställningar ingår alltid som ett naturligt moment klara fönsterrutor, vita gardiner, blommande pelagonier och vackra tras mattor på vitskurade golv. Till rekvisitan hör även en liten trädgård med fruktträd och syrener. Det faller sig därför litet svårt att överföra dessa fantasiprojektioner till verklighetens exakta fotografier, varför man har lätt att inta en skeptisk hållning gentemot de artiklar om statarnas bostadsförhållanden, som voro införda i Social-Demokraten för en tid sedan, men en färd genom Uppland från gård till gård var nog att för alltid förvisa de vackra föreställningarna, som nämnts ovan, till sagans värld, åtminstone i vad det gäller statarens levnadsförhållanden och de utgöra ju ändå en rätt avsevärd del av lantbefolkningen.

Man förvånas över att det så nära Stockholm kan finnas ett sådant bostadselände, man vill ju gärna tro att närheten av en större stad med bostadsinspektion skulle inverka genom sitt exempel och liksom höja fordringarna både hos den enskilde och de kommunala myndigheterna, men det är tydligen inte alltid fallet, och i vad det gäller statarna är det så många faktorer av ekonomisk och annan art som inverkar, att de ej kunnat göra till herrar över situationen och tilltvingat sig människovärdiga existensmöjligheter. Svårigheterna bestå inte endast i de vanliga, kamraters slöhet och mistro, utan även i det trassel, som uppstår när gårdarna byta ägare allt för ofta, vilket inte är så ovanligt, och en av de gårdar vi besökte hade bytt ägare åtta gånger på tolv år. Det är inte lätt för fackföreningarna att arbeta fram ordnade förhållanden under sådana omständigheter.

Att statarbostäderna på denna gård skulle vara bland de sämsta vi sågo under vår färd är ju naturligt. När ägarna tydligen köpa och sälja på spekulering, finnes intet intresse för omkostnader av nödvändiga reparationer och att sådana voro mer än nödvändiga var ej svårt att kon-



I skördetid.

statera, ty när vi skulle bege oss in i ett av husen kunde vi knappast komma upp på förstugubron, ty trappstegen voro uppruttna och nerfallna, så man måste kliva över ett par steg; räcke fanns inte varken vid trappan eller bron. Att gå så där flera gånger dagligen med fyllda hinkar är att fresta gud, och det är underligt att det går så bra. När vi kravlat oss upp kommo vi in i en förstuga, där vantrevnaden mötte oss från omålade väggar, vari tätningen hängde i flagor mellan stockarna, ett paradiset för spindlar och andra smådjur. Inne i lägenheterna voro tapeterna söndriga eller lappade med tidningspapper eller annat man kunde hitta på och över väggar och tak en smutsgul färg, som kom lägenheten att se snuskig ut, trots det att man såg att husmodern verkligen ansträngde sig med att hålla rent. Vilken energi och arbetslust måtte inte den vara begåvad med, som, fastän hon får gå långa vägar efter vatten, när det skall tvättas eller skuras, ändå kan göra så pass av en odräglig situation som dessa statarhustrur. Det var endast en sak man hade sörjt för ordentligt, och det var luftväxlingen, ty springor funnos litet varstädes; mellan golvplankorna, i fönsterfogarna, mellan stengrunden och stockarna och i hörnen invid fogarna. Man hade dock inte förstånd att vara tacksam, ty springorna voro igenstoppade med trasor, men månne det kan utestänga vinterkylan? Osökt inställer det sig några jämförelser i ens medvetande, som ställer samhället i en underlig dager. Tänk om våra fångelser skulle vara så ohygieniskt inrättade, om fångarna skulle få bo i rum med stora sprickor, med trasiga tapeter,

och ett bohag mer än ramponerat, dåliga sängkläder och ofta utan sänglinne, vilket intresse skulle inte visas från pressens sida samt vissa välgörenhetsföreningar; man gjorde vad man kunde för att inverka på myndigheterna för att få fångarnas omgivning mänsklig. Inte missunnar man dessa människor att ha en hygglig omgivning, ty de äro nog ofta offer för ett dåligt samhällsliv, men de äro dock ofrånkomligen ett mindrevärdigt människomaterial, som ej kunnat motstå livets påfrestningar, och nog tycker man att stataren, som en hederlig och arbetsam människa, borde kunna få minst lika mycket av livets goda som dessa, materiellt sett, och ej lönas med en spottstyver, som ej räcker till att skaffa sig det nödvändigaste för ett hems trevnad.

Och statarhustrurna, dessa kvinnor som äro de enda vilka ännu bliva mödrar i någon större utsträckning, vad få de för lön mödan att giva samhället nya medborgare? Ingen! Tvärtom bliva de straffade med större armod än några andra kvinnor av arbetareklassen. Här är ett rikt fält för greve Raul att i riksdagen strida för belöning och uppmuntran åt dem för att visa oss andra, som vägra att bliva mödrar, hur uppskattad man är som mor under nuvarande förhållanden, manar inte exemplet till efterföljd; det är inte svårt för oss att räkna ut hur armodet stiger med barnantalet. Efter sitt sista tal i riksdagen, vari han läste anatema över Stockholms kvinnor för deras vägran att bliva mödrar, har han nästan moralisk skyldighet att hjälpa statarhustrun med de många barnen.

Det skulle taga för mycket ut-

På västfronten intet nytt.

Denna tyska krigsbok har som bekant på kort tid blivit en boksuccé utan like. Den vinner läsare och översättes oavbrutet till främmande språksområden. Som väl de flesta av Morgonbris' läsare känna, handlar den om några skolunglingar, som anmälde sig till krigstjänst, och efter tio veckors utbildning skickades till västfronten, där den ene efter den andre stupar. Det är en av dessa ynglingar, som i fri dagboksform förtäljer om livet vid fronten och som med sitt osmyckade, verklighetsmålande språk, enkelt och okonstlat, i denna bok förmått så gripande verka på varje läsare av densamma.

Vi göra här några små utdrag ur olika avsnitt av boken, visande författarens etsande sätt att meddela känslor och upplevelser.

Lärarna.

De skulle för oss adertonåringar vara förmedlare och ledare till de vuxnas värld, till framtiden. Vi hänade dem många gånger och spelade dem spratt, men i grund och botten trodde vi på dem. Med det auktoritetsbegrepp, vars bärare de voro, förbands i våra tankar större insikter och högre mänskligt vetande. Men den förste døde, som vi fingo se, slog sönder denna övertygelse. Vi måste erkänna, att vår generation var ärligare än deras; de voro överlägsna oss endast när det gällde frasen och skickligheten. Den första trumelden visade oss vårt misstag,

rymme i anspråk att skildra tillståndet på alla gårdar vi besökte, vilket ej heller är nödvändigt, ty om även bostäderna äro något bättre, kunde man ändå inte kalla dem människovärdiga.

Troligen gäller förordningen om bostadsinspektion hela landet och ej endast större samhällen samt städer, men hur kan i så fall somliga kommunala myndigheter slippa undan så lättvindligt och dessa bostäder bliva godkända för människor att vistas i? Här ha kvinnoklubbarna uppgifter att lösa, att försöka få statarhustrur-



Teckning av L. Pasternak: Ung soldat.

och under den störtade den världsåskådning, de lärt oss, samman.

Medan de ännu skrevo och talade, sågo vi lasarett och döende; medan de betecknade tjänandet av staten som det största, visste vi redan, att dödsängesten är större.

Militärutbildningen inverkar på sinnet.

Vi fingo militärutbildning under tio

na med i vår organisation, att lära dem betydelsen av samhällets förordningar och att få dessa tillämpade i den trakt de bebo. Det blir kanske inte ett lätt arbete, ty den livsföring en statarhustru är tvingad att föra, kan inte annat än göra henne modlös och pessimistisk, men skall någonsin den fantasibild, som finnes antydd i början av artikeln, bliva verklighet även för stataren måste vi därhän, ty det gäller nu som alltid att arbetareklassens befrielse måste vara dess egen sak.

G. B.

veckor och blevo under denna tid mera avgörande omgestaltade än under tio års skolgång. Vi lärde oss, att en putsad knapp är viktigare än fyra band Schopenhauer. Till att börja med förvånade, sedan förbittrade och slutligen likgiltiga märkte vi, att det andliga inte tycktes vara utslagsgivande utan i stället puts-grejorna, inte tanken utan systemet, inte friheten utan drillen. — Med våra unga, vakna ögon sågo vi, att våra lärares klassiska fosterlandsbegrepp nu realiserades till ett uppgivande av personligheten på ett sätt, som man aldrig skulle ha fordrat av den ringaste bland tjänstefolket. — Vi blevo hårda, misstänksamma, hjärtlösa, hämndlystna, råa — och detta var bra, ty just dessa egenskaper fattades oss. Hade man utan denna utbildningstid skickat oss direkt till skyttegravarna, skulle väl de flesta av oss ha blivit vansinniga.

Krigets inverkan på de unga.

Han har rätt. Vi äro inga ynglingar mer. Vi vilja inte längre storma världen. Vi äro flyktingar. Vi fly för oss själva. För vårt liv. Vi voro aderton år och började älska världen och tillvaron; vi måste skjuta på det vi älskade. Den första granaten, som kreverade, träffade oss i hjärtat. Vi äro avskilda från all aktivitet, från strävanden, från framsteg. Vi tro inte längre på sådant; vi tro på kriget.

Stridsskildring.

Fronten är en bur, i vilken man måste vänta nervöst på det, som skall hända. Vi ligga under granatbanornas galler och leva i det ovissas spänning. Över oss svävar slumpen. Om ett skott kommer, kan jag huka mig ned, det är allt; var det slår ned, kan jag varken veta eller ha något inflytande på. — Varje soldat lever endast tack vare tusen rena tillfälligheter.

Stridsbilder ("Skyddsrumsångest").

Han hör inte på vad vi säga utan slår bara kring sig, munnen är våt och sprutar ord, halvkvädda, vanvettiga ord. Det är ett anfall av skyddsrumsångest, han har känslan av att kvävas här nere och förnimmer endast en drift: att komma ut. Om man låte honom löpa, skulle han springa bort utan något mål och utan att ta betäckning. Han är inte den förste. — Denna trumeld är för mycket för de arma karlarna; de ha kommit direkt från rekrytdepån och råkat in i ett helvete, som till och med kan göra en som är gammal och van gråhårig.



Befolkningen flyr på båtar från den brinnande staden.

— — —
 Ännu en natt. Nu ha vi blivit förslöade av spänningen. Det är en outhärdlig spänning, som skrapar likt en naggad kniv längs ryggraden. Benen vilja inte bära en längre, händerna darra, kroppen är bara en tunn hud över mödosamt undertryckt vainsinne, över ett lurande vrål utan slut. Vi ha intet kött och inga muskler längre, vi våga inte se på varandra av fruktan för något oberäkneligt. Det har blivit farliga djur av oss. Vi kämpa inte, vi försvara oss mot förintelsen. — — —

Handgranaternas dån gjuter kraft i våra armar, i våra ben, nedhukade som kattor springa vi, översvämmade av denna våg, som bär oss, som gör oss grymma, som gör oss till banditer, mördare, djävlar, denna våg, som mångfaldigar vår kraft i ångest och raseri och livsbegär, som söker och kämpar sig till räddning. Om din far vore med dem, som komma där borta, skulle du inte tveka att kasta granaten mot hans bröst! — — —

Men vi dras åter framåt, viljelösa och ändå vansinnigt vilda och rasande, vi vilja döda, ty de där borta äro våra dödsfiender nu, deras gevär och granater äro riktade mot oss, om vi inte förinta dem, skola de förinta oss! — — —

Vi ha förlorat alla känslor för varandra, vi känna knappt igen varandra, när våra jagade blickar uppfånga bilden av en kamrat. Vi äro känslolösa döda, som genom ett rent under ännu kunna springa och döda.

Sinnenas förråande.

Och även om man återskänkte oss detta vår ungdoms landskap, skulle vi inte längre ha förmåga att ta emot det. De ömma och hemliga krafter, som strömmade över till oss från dem, kunna aldrig leva upp på nytt. — — —

I dag skulle vi gå omkring som resande i vår ungdoms landskap. Vi äro förbrända av fakta, vi ha lärt oss göra förtjänster som handlande och ta itu med nödvändigheter som slaktare. Vi äro inte sorglösa längre — vi äro fruktansvärt likgiltiga. Vi skulle komma tillbaka dit; men skulle vi kunna leva där?

Rekryterna.

Fastän vi nödvändigt måste ha förstärkning, ha vi nästan mer besvär än nytta av rekryterna. — Dessa bleka kålrotsansikten, dessa eländiga, klolika händer, den jämrande tapperheten hos dessa stackars krakar, som trots allt gå fram till angrepp, dessa modiga stackars kräk, som äro så förskrämda, att de inte våga skrika högt och med sönderslitna bröst, magar och armar och ben sakta jämrande ropa på sina mödrar och genast tystna, när man tittar på dem!

Deras döda, fjuniga, spetsiga ansikten ha samma förfärliga uttryckslöshet som hos döda barn. — — —

(Gaskriget.) Ett överraskande gasangrepp rycker bort många av dem. De ha inte anat, vad som väntade dem. Vi finna ett skyddsrum fullt av blå huvuden och svarta läppar. I ett granathål

ha de tagit av maskerna för tidigt; de visste inte, att gasen håller sig kvar längst på botten; när de sågo de andra röra sig däruppe utan gasmasker, ryckte även de av sig sina och slukade tillräckligt för att bränna upp lungorna. Deras tillstånd är hopplöst, de pinas till döds under blodstörtningar och kvävningssanfall.

Krigets förråande.

— — — vi bli till djur, när vi fara fram till stridslinjen, därför att det är det enda, som kan hjälpa oss över alltsammans. — — —

Det ryska fånglägret.

De stå vid gallet; ibland vacklar en bort, då kommer snart en annan till i raden. De flesta äro tysta; någon kanske ber att få en cigarrettstump.

Jag ser deras mörka gestalter. Deras skägg vaja för vinden. Jag vet intet annat om dem, än att de äro fångar, och just det gör mig uppskakad. Deras liv är namnlöst och utan skuld. — Men nu förnimmer jag bakom dem endast alla levande varelsers sorg, livets fruktansvärda svärmod och människornas obarmhärtighet.

En order har gjort dessa människor till våra fiender; en order skulle kunna förvandla dem till våra vänner. — Vem kan väl då förstå det hela, när han här ser dessa tysta människor med de barnsliga ansiktena och profetskäggen! Varje underofficer är för rekryten, varje ad-

Tavlan av Goya.

Av Sonja Aminoff.

(Forts. fr. föreg. n:r.)

Dagen därpå blev jag nedkallad till hans rum. Han såg knappast åt mig, och talade kort och tvärt, som om han ville göra vår samvaro så kort som möjligt.

— Som du vet, foro vi i går till staden. Det är inte min mening att göra dig till min förtrogne, det har du inte gjort dig förtjänt av, jag vill endast säga dig, att doktorn meddelade mig, att din mors hjärta var starkt angripet och att hon måste skyddas från sinnesrörelser. Jag har därför beslutit, att du skall bort. Du får resa till Paris. Jag skall ge dig pengar till biljett och till tre månaders uppehälle. Sedan får du klara dig själv. Har du förstått?

Jag framviskade ett lågt tack och störtade sedan till min mor.

— Mor, ropade jag, far har sagt, att du är sjuk. Jag är rädd, jag vill inte resa från dig.

Min mor strök mig sakta över håret, så sade hon.

— Min gosse, doktorn har säkert överdrivit. Jag känner mig inte alls så sjuk, som du tror. Och jag tror, att det är bäst för oss alla, att du söker dig bort härifrån. Du trivs inte med oss hemma, och är det så, att du verkligen har anlag, är det bättre för dig, att du får ett tillfälle att slå dig fram. Här hemma skulle det bara bli scener mellan dig och far, och det är inte bra för någon av oss.

junkt för lärjungen en värre fiende än de äro för oss. Och ändå skulle vi ännu en gång skjuta på dem, och de på oss, om de bleve fria.

Filosofi över kriget.

Jag är ung, jag är tjuvu år gammal; men jag känner intet annat av livet än förtvivlan, döden, ångesten och det nära sambandet mellan de galnaste ytligheter och avgrunder av lidande. Jag ser, hur människor drivas mot varandra och tigande, okunniga, dåraktiga, lydiga, oskyldiga låta döda sig. Jag ser, hur världens skarpaste hjärnor uppfinna vapen och ord för att göra alltsammans ännu mer raffinerat och långvarigt. Och med mig kunna alla människor av min ålder både här och på andra sidan, i hela världen, se allt detta, med mig upplever hela min generation detta. Vad skola våra fäder svara, när vi en gång stå upp och träda fram för dem och fordra räkenskap? Vad vänta de sig av oss, när den tid kommer, då det inte längre är krig? Under år var vår enda sysselsättning att

Min goda, älskade mor. Hon behärskade sin egen smärta för att inte stå hindrande i min väg. Jag har sedan dess aldrig återsett henne. Hon dog ett år efter sedan jag lämnat hemmet. Kanske var det bäst för henne. Hennes liv var lidande. Men jag kommer aldrig att upphöra att sörja henne.

Jag for emellertid. Jag var ju så ung och fattade inte heller hela räckvidden av min mors sjukdom. Och så lockade Paris mig, och jag lät mig lockas. Jag var då sjuutton år gammal.

Jag hade skrivit till herr Jean, och han hade svarat, att jag var välkommen att bo hos honom. Jag fick göra nytta för mig. Jag skulle städa i ateljén och hålla hans målarsaker i ordning. Han hade nämligen öppnat skola för några elever och behövde ha det snyggt omkring sig. Mot det skulle jag få logi, mat och undervisning.

Jag hade med tacksamhet accepterat hans förslag. En kväll i augusti anlände jag till Gare Orléans. Jag glömmer aldrig mitt första möte med Seinen. Herr Jean hade kommit ned till stationen för att möta mig. Jag hade inte mycket bagage med mig, och han föreslog därför, att vi skulle gå ett stycke till fots, så att jag fick hälsa på staden. Och så förde han mig fram till broräcket. Mitt emot mig låg Louvren. Det var bara det svagt grönskimrande vattnet, som skilde

döda — det var vårt första yrke i livet. Vår kunskap om livet inskränker sig till döden. Vad kommer det att hända sedan? Och vad skall det bli av oss? —

Vi ha redan vant oss vid kriget som en dödsorsak i likhet med kräfta och tuberkulos, spanska sjukan och rödsot. Dödsfallen äro bara talrikare, mera olikartade och mera fasansfulla.

Livet här på gränsen till dödens-land har enkla konturer, det inskränker sig till det allra nödvändigaste, allt annat ligger i dåsig sömn; — det är vår primitivitet och vår räddning. Vore vi mera nyanseerade, skulle vi för länge sedan ha blivit vansinniga, deserterat eller stupat. Det är som en expedition i polarisen; varje livsytring får endast tjäna självbevaringsdriften och är tvångsmässigt inställd därpå. Allt annat är bannlyst, därför att det skulle förbruka onödig kraft. Det är det enda sätt, varpå vi kunna rädda oss, och jag sitter ofta framför mig själv som framför en främling, när det gåtfulla återskenet av det förflutna i tysta timmar

mig från ett av världens mästerverk. Till höger om mig hade jag la Cité, den grönskande ön mitt i Seinen, och sträckte jag mig framåt, kunde jag se en skymt av Grand Palais. Herr Jean pekade på de båda byggnaderna Louvren och Grand Palais. Så sade han:

— Där ser du den förgångna tiden och den kommande. Av den ena skall du lära, hos den andra finner du kanske en gång själv plats och rum.

Nu började en arbetsam och svår tid. Som jag ju hade fått rum och mat gratis, kunde jag använda de pengar jag fått med hemifrån till att köpa dukar och färger. Jag hade trott, att det skulle gå så lätt att måla under herr Jeans beskydd, men jag fann snart, att jag hade misstagit mig. Jag hade så mycket att lära. Många gånger var jag nära att ge upp allt, att kasta penslarna och välja mig ett annat yrke. Men herr Jean kom alltid till min undsättning. Han grälade på mig för min brist på tålmod och sade att det endast var att käckta i på nytt. Jag hade anlag, och det var mera än vad han kunde säga om flertalet av sina elever.

Så gick några år. En dag kom det upp en liten herre på ateljén. Herr Jean presenterade honom. Det var Simon, den kände konsthandlaren. Herr Simon såg på mina tavlor, så sade han något i viskande ton till herr Jean. Denne kom genast fram till mig.

— Hör du, sade han. Simon skulle ha lust att köpa din lilla akvarell från Joinville. Du får femtio francs för den. Anrar du hans förslag?

Jag trodde, att hjärtat skulle stanna i kroppen på mig av glädje. Femtio francs!

liksom i en matt spegel visar mig konturerna av min nuvarande tillvaro, och jag förvånar mig då över, hur denna oförklarliga aktiva substans, som kallas liv, anpassat sig efter denna form. Alla andra livsytringar ligga i vinterdvala, livet är endast ständigt på vakt mot dödens hot — det har gjort oss till tänkande djur för att giva oss instinkts vapen — det har fyllt oss med slöhet, för att vi inte skola brista inför allt det fasansfulla, som skulle överfalla oss, om vi tänkte klart och medvetet — det har väckt kamratskapet inom oss, för att vi skola kunna gå mot ensamhetens avgrund — det har förlänat oss vildarnas likgiltighet, för att vi trots allt skola kunna finna det positiva i varje ögonblick att samla till en reserv mot tillintetgörelsen, som närmar sig oss. Så leva vi ett slutet, hårt liv på ytan, och endast ibland slungar en tilldragelse en gnista ned i oss. Men då slår överraskande en flamma av tung och fruktansvärd längtan upp.

Det var en hel förmögenhet på den tiden. Jag viskade fram ett knappt hörbart ja.

Den kvällen var det jag, som bjöd på middag. Jag hade ju sålt min första tavla.

Det var tur för mig, att jag kommit i förbindelse med Simon, för någon tid efteråt kom herr Jean till mig och berättade, att han fått stipendium för att resa till Italien. Han skulle bli borta i tre år. Han hade dock dessförinnan lagat, att jag skulle kunna få dela ateljén med två andra målarpojkar. Det skulle endast kosta mig tjugo francs i månaden.

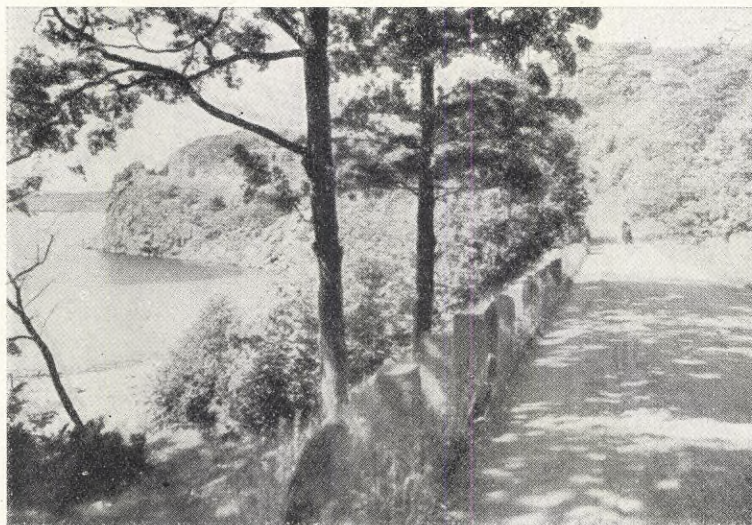
Min nya ateljé låg här uppe i Montparnasse. Pojkarna voro snälla och hyggliga, men det går inte bra att arbeta, när man skall vara tre i samma rum. En målare och en skulptör kunna nog dra jämnt. Det är värre för ett par målare. Hur det än är, så går man och tittar på varandras tavlor, och då blir det så, att vad en gör skall den andra strax göra efter. Men nöden har ingen lag. Det var svårt nog ändå att dra sig fram.

Jag gjorde täta besök hos Simon, men gubben var tydligen inte alltid så glad åt att se mig. Ibland köpte han något av mig, men för det mesta var han omedgörlig. Jag erbjöd honom till och med, att han skulle få sätta mig på aktier, men inte ens detta lyckades. Konsthandlarna bruka annars vara villiga att göra kontrakt med artisterna. På så sätt få de dem i sitt våld. Konstnären så att säga pantförskriver sig åt konsthandlaren. Hans tavlor delas upp i enheter allt efter storleken. Varje enhet anses betinga ett visst pris. De små och obetydliga få nöja sig med en anspråkslös summa, ett par francs kanske. De, som kommit i ropet, få mera. Så händer det, att de små få en välvillig kritik. Deras aktier stiga i pris, enheterna få större värde, och konsthandlaren gör goda affärer alldeles som en finansman, som spekulerat på börsen. Geschäft mina vänner, allting är geschäft, till och med konsten.

Simon ville emellertid inte ens gå in på ett dylikt arrangemang. Tydligen litade han inte alltför mycket på min konstnärliga talang. Min situation var verkligen förtvivlad. Jag hade inte kunnat betala min del i hyran på flera månader, och kamraterna tittade snett på mig. De voro rädda för att de för min skull kunde riskera att bli uppsagda från ateljén, och det var redan på den tiden inte gott att få tag i en ny.

Med maten var det naturligtvis så och så. Min enda dagliga måltid bestod i regel av en kopp kaffe och en giffel, som jag slängde i mig vid någon liten kafédisk. Jag var tunn som en pinne. Ni skulle inte ha känt igen mig.

En dag, när jag kom ned till Simon, tittade han på mig en stund. Så sade han:



Vy från Bohuslän.

— Hör nu, jag har inte lust att köpa några tavlor av Er, åtminstone inte för närvarande. Men det kan ju hända, att vi skulle kunna göra en liten affär ändå. Jag behöver en hederlig karl, och jag tror att Ni är det. Säg mig, tror Ni Er om att kunna säga om en tavla är en äkta Goya eller inte? Herr Jean sade mig en gång, att Ni hade studerat mycket på Louvren och att Ni var en kunnig målare. Det är minsann inte alla, som äro det. Men jag tror nu en gång för alla på vad herr Jean säger. Nå, vad har Ni att svara?

— Jag är ingen expert, långt därifrån, så gäller det ett inköp, så lita inte på mig. Det lär Ni väl heller inte göra. När det gäller så fina saker, finns det väl större auktoriteter än mig att vända sig till.

— Det skulle jag tro, min lilla vän, men saken är den, att jag inte vill att köpet skall väcka uppmärksamhet. För resten vet jag, att tavlan är en äkta Goya. Det är inte det, som bekymrar mig. Nej, problemet ligger djupare till. Sätt Er ned, så skall jag förklara saken för Er.

En av mina kunder gjorde för någon tid sedan en resa i södra Frankrike, nere i Pyréerna. Ni är ju själv därifrån, ja, min lille herre, Ni har accenten kvar. Han kom bland annat på besök hos en familj, som bor uppe i någon omöjlig trakt. Han hade en massa tavlor. Mycket var skräp, men en del tycktes vara bra saker. Han kom tillbaka hit och talade med en sådan förtjusning om tavlor, att jag beslöt mig för att fara dit. Huru jag lyckades smuggla mig in i huset hör inte hit, det må vara nog sagt, att jag kom in. Jag såg på tavlor, och sanna mina ord, var det inte en Goya, som hängde där litet undanskymd i en vrå. Min första impuls var att rusa fram och be att få köpa tavlan, men så hejdade jag mig. Det skulle naturligtvis bli en faslig uppståndelse och en massa frågor

att besvara. Gamle Simon är alltför väl känd för att det inte skulle väcka uppseende, om han plötsligt fick lust att köpa en gammal tavla. Och det fick det inte bli. En sak är att köpa en tavla, som ägarinnan betraktar som mer eller mindre värdelös, en annan att köpa en tavla, som man vet är av en mästare.

Därför, unge man, är det som jag tänkt, att vi skulle kunna göra en liten affär. Ni reser dit ned, lagar att Ni blir bekant med damen ifråga, och frågar en dag, om hon inte har lust att sälja några av sina tavlor. Hon har dåliga affärer, det vet jag, och har säkert ingenting emot att få litet kontanter att röra sig med. Nå, går Ni med på affären?

Jag hade rest mig upp, under det att gubben talade.

— Herr Simon, sade jag, jag är visserligen fattig och har fått gå igenom mycket nöd och lidande, men ännu har jag inte kommit därefter, att jag vill nedlåta mig att lura en värmlös kvinna.

(Forts. nästa n:r.)

Tidens Magasin

tillkännager att detsamma från och med augustinumret kommer att förändra sitt format och pris. Från många har uttalats önskan om ett något mindre omfångsrikt format, som kunde ge möjlighet att erhålla den uppskattade tidskriften något billigare. Förlaget har därför beslutat att utgiva Tidens Magasin i större format, men 52-sidigt i stället för förut 100-sidigt, och till ett pris av endast 45 öre. En åtgärd, som torde hälsas med tillfredsställelse av de många tusenden, som lärt sig uppskatta den förtjänstfulla publikationen.

(Forts. fr. sid. 8.)

upppfinning, världens dyrbaraste substans, radium, utlämnades för kommersiella ändamål.

Helt obemärkt passerade händelsen, som meddelade att madame Curiers mångåriga medhjälpare, kemisten Demitroux, den 23 januari 1925 avlidit av en sjukdom, orsakad genom mångåriga experiment med radium. När U. S. A. några månader senare förlorade en av sina skickligaste män, chefkemisten, doktor Edvard E. Lehman vid Radium Corporation, som experimenterat med radium under de senaste femton åren, skrev radiumexperten d:r S. A. von Sochocay följande offentliga varning, vari han också uppmanade alla personer, vilka visste med sig att de i sitt arbete haft beröring med radioaktiva substanser att underkasta sig läkareundersökning. "Om", skrev d:r Sochocay bl. a., "radioaktiva substanser når kroppens levande organism, så lämna de icke organet förrän det är fullkomligt förintat."

Under första delen av år 1928 stämde fem unga arbeterskor från New Jersey klockfabriken Radium Corporation i U. S. A. för erhållande av skadestånd. De unga kvinnorna voro då för länge sedan dödsdömda av läkarna. De begärde vardera 25,000 dollars, men tillerkändes endast 10,000 samt dessutom 50 dollars pr månad så länge livet varade. De flesta hade endast några månader kvar att leva.

En av de dödsdömda unga kvinnorna skildrar upptäckten av sin hemska sjukdom sålunda: Under de sista åren, som jag var sysselsatt med det dödliga radiumarbetet, har jag varit lyckligt gift. När jag kände de första symtomen av sjukdomen och plågorna komma, sökte jag läkare, som emellertid förklarade att jag skulle bli bättre om jag höll ordinerad diet och finge medicinsk vård. En natt, när jag gick upp för att hämta min medicinflaska passerade jag en spegel. Ett skrik från mina läppar. I spegeln såg jag den glimrande, spöklika radio-strålglansen, som strömmade ut. Mitt hår, min kropp lyste i mörkret. Då förstod jag min hemska belägenhet.

Enligt läkares utsago äro de radioaktiva salterna olösliga. I annat fall skulle de utan svårighet kunna avlägsnas ur människokroppen. I stället lagra sig salterna kring benstommen och kunna icke avlägsnas. För en tid, när radiumsubstanserna läg-

Socialdemokratin manar till massdemonstrationer för freden på 15-årsdagen den 28 juli av krigsutbrottet.

Kvinnor möt upp i massa till fredsdemonstrationerna!

Visa Eder som de främsta i anslutningen till mötena!

ra sig kring benen i kroppen mår patienten bättre, men de ständiga anfallen av de radioaktiva strålar, som utgå från saltet, bryta så småningom ner de centrala blodkärlen. "Pernicies anömi" är en form av kronisk blodbrist, som under ständigt avtagande av de röda blodkropparnas antal och förändringar i deras gestalt och storlek alltjämt fortskrider och som slutligen under diarré, blödningar och feber leder till döden.

De penningresurser, som de dödsdömda unga kvinnorna erhållit i skadestånd genom 10,000-dollarscheckerna från Radium Corporation, ha de flesta av dem använt för att i någon mån njuta av de livets önskingar och glädjeämnen, som deras förut fattiga tillvaro som arbeterskor icke tillåtit dem.

De ha genomgått svåra plågor och hemska lidanden. Döden kommer som en befriare, som en lång, vacker, efterlängtd sömn. Tvenne av de gifta, dödsdömda kvinnorna ha investerat medel för sina barns uppfostran och vård. En annan av dem, miss Schaub, har rest ut till landet och där har hon skaffat sig ett bibliotek. Andliga värden, som hennes förut knappa lilla lön icke tillåtit henne att köpa, förljuva nu hennes sista dagar.

Maja Björkman-Broberg.

Medborgarskolan vid Fogelstad.

Medborgarskolan arbetar genom att samla människor från olika arbetsfält och livsområden, från landsbygd och städer, till gemensamma studier och ömsesidigt utbyte. Den vill söka sambandet mellan handens, hjärnans och hjärtats arbete, mellan hemets värld och samhället, mellan den enskilde och det allmänna. Det är ett citat ur Medborgarskolans program. Och Medborgarskolan kan samla människor från olika arbetsfält. Under juni månad har pågått en fortsättningskurs, vari 12 elever från pågående värkurs jämte 22 deltagare från föregående kurser varit närvarande. Där har varit läkare, sjuksköterskor, lärarinnor, studenter, fabriksarbeterskor, kontorister, hembiträden och husmödrar. Där har samlats radikala kvinnor och socialdemokratiska m. fl. med många gemensamma önskemål och god vilja till samarbete och man har känt att man varit bland verkliga kamrater.

Det har varit både många och viktiga samhällsfrågor, som dryftats under denna fortsättningskurs och kvinnor från hela Sverges land och även Danmark, som har varit representerat. Rektor Honorine Hermelin har hållit flera föredrag, varvid ungdoms- och uppfostringsfrågan, arbetslöshets- och jordfrågan diskuterats. Doktor Ada Nilsson har hållit en serie föreläsningar om folkhälsan och därmed sammanhängande frågor och fru Elin Wägner har hållit föredrag om modern litteratur samt fredsfrågan. Fröken Ebba Holgersson har talat om socialpolitik, varvid fattig- och barnavård, moderskapsförsäkring, barnmorskornas uppgifter på landsbygden m. fl. frågor diskuterats. Lektor Emilia Fogelklou har hållit en serie föreläsningar i religionspsykologi, vari hon påvisade huru beroende människorna äro av sina religiösa föreställningar och av de samhällsförhållanden, under vilka de leva. Lektor Fogelklou höll även en offentlig föreläsning om sin resa i Schweiz, belyst med skioptikonbilder. Vid denna föreläsning medverkade skolans sångkör och ortens hembygdskör under ledning av fröken Elsa Stenhammar. I samband med Fogelstadsförbundets årsmöte, som hölls under midsommarhelgen, avslutades fortsättningskursen med tal av fröken Elisabeth Tamm.

A. K.

PARTIVÄNNER!

Försumma aldrig något tillfälle att upplysa kvinnliga anhöriga och vänner om socialdemokratins mål och syften.

Från Gävleborgs läns soc.-dem. kvinnodistrikt.

Den 9 juni höll Gävleborgs läns soc.-dem. kvinnodistrikt årsmöte i Sandviken. 20 ombud jämte ett hundratal medlemmar voro samlade från de olika klubbarna. Även parti- och ungdomsdistriktet voro representerade.

Under året ha bildats 4 nya klubbar. Vid arbetsårets slut voro 16 klubbar anslutna med 430 medlemmar.

Vid 1928 års riksdagsmannaval deltog 3 av styrelsens ledamöter vid agitationen; dessutom deltog klubbarna verksamt i valarbetet var och en på sin plats. V. U. anskaffade all valliteratur, som utsändes till alla kommuner i länet.

1929 års början har präglats av arbete. Sälunda har, i anledning av ett av distriktsstyrelsen utsänt cirkulär till arbetarekommunerna, med uppmaning att intressera kvinnorna, och i vilket utlovades föredrag av distriktsstyrelsens ledamöter, ett tjugotal arbetarekommuner besökts, med resultat av de förut nämnda nya klubbarna. Dessutom hade ett 100-tal anslutit sig direkt till arbetarekommunerna. Att försälja Morgonbris har tillsatts 13 kommissionärer med sammanlagt 290 ex. i månaden.

Under året ha hållits 4 stora kamratmöten. Vid 2 av dessa bidrog riksdagsledamoten fru Agda östlund med föredrag i änkepenioneringen.

Distriktsstyrelsen har även vidtagit åtgärder för att klubbarna i Gästrikland skulle få deltaga i den av A. B. F. i Hälsingland anordnade folkhögskolekursen i Forssa.

Utgifter och inkomster ha under året balanserats på kr. 1,125: 62.

Styrelsen omvaldes i sin helhet, ävenså revisorerna.

Bland frågor, som diskuterades på årsmötet, var: "Några riktlinjer för studiearbetet inom klubbarna" och inleddes denna av fru Malin Benett, Hudiksvall, och härefter vidtog en livlig debatt, som utvisade att studiearbetet bedrivs framgångsrikt inom en hel del klubbar.

Mötet uppdrog åt distriktsstyrelsen att utarbeta ett programförslag att tillställas klubbarna till hjälp i deras arbete.

Härefter förekom föredrag i fattigvårdslagen av hr Brandt, Sandviken. Det intressanta anförandet mottogs med livliga applåder.

Förhandlingarna avslutades med musik och unison sång och utbringades ett fyrfaldigt leve för ett framgångsrikt arbete inom arbetarerörelsen. *Sekr.*

Ett varmt tack

frambäres härmed till alla dem jag annorledes ej kunnat nå för all välvilja, som på olika sätt i så rikt mått mötte mig vid min hemkomst, med anledning av födelsedagen i juni.

Signe Vessman.

En kvinna invald i belgiska riksdagens andra kammare.

Som känt äga icke kvinnorna i Belgien den lika allmänna rösträtten. Till de kommande valen och till landstingen äga de rösträtt, men till parlamentet äro endast 9,000 kvinnor röstberättigade. Det är om man så vill säga en personlig gåva till dessa kvinnor, ty det äro de som blevo deporterade till Tyskland, eller kommo i tysk fångenskap under kriget, som erhållit denna förmån.

För första gången har nu en kvinna blivit invald genom allmänna val och det var det socialistiska partiet som hembar denna seger.

Lucie Dejardin beskrives som en ovanligt duktig kvinna, vilken genom egen kraft skapat sin ställning. Vid 13 års ålder började hon arbeta vid kolgruvorna. Hennes liv har varit rikt på upplevelser och under kriget blev hon av tyskarna tagen som spion och sänd i fångenskap. Hon är en av de 9,000 kvinnor som erhöllo politisk rösträtt. Hon tillhör den kvinnliga organisationen inom partiet och är sedan 1923 partisekretärare för Lüttich distrikt.

För kommissionärer att beakta.

Vid retur av Morgonbris bör det anges varifrån den avsändes. Klubbens namn bör tydligt utskrivas enär poststämpeln ofta är otydlig.

Rapporterna över försålda exemplar kunna sändas i öppna kuvert varvid portot blir 5 öre i stället för om kuvertet är klistrat 10 eller 15 öre.

Sändes rapporten i öppet brev får ej något annat meddelande utöver rapporten iläggas.

Expeditionen.

Musikern.

*Hans händer följa tangenternas rad,
men blicken söker ej noternas blad —
han spelar sitt livs melodi.
En tonernas bikt, ett ångestfyllt rop
från en själ, som renats i smärtans dop —
en skiftande, stark symfoni.*

*Hans liv är musik och har varit så
från barndomens dag, då han lärde först
att lyssna till tonernas röst.
Han fann dem i talldungens viskande sus,
i forsfallets klagande, sövande brus —
de rörde en sträng i hans bröst.*

*Han fann dem i blommornas färger och
doft,
i ängarnas grönska, i mylla och stoft,
han fann dem i nattens mystik,
han fann dem i vindarnas livande smek,
i skuggornas spel och i solstrimmans lek —
där tonade livets musik.*

*Han fångade kärlekens lycka och rus
i tonernas vilda och trotsiga brus —
han spelade levnadens vår.
Han tolkade höstens förödande makt,
dess skrämmande skymning, dess vissna-
de prakt —
han spelade solvarv och år.*

*Han spelar sin grusade lyckodröm,
det gäckade hoppets "förlåt och glöm",
med minnen som glida förbi.
Hans händer följa tangenternas rad,
men blicken söker ej noternas blad —
han spelar sitt livs melodi.*

Hilma Jonsson.

Sprid Morgonbris vid fredsdemonstrationerna och mötena!

Från kvinnoklubbarnas arbetsfält.

Från Hässleholm.

Hässleholms soc.-dem. kvinnokl. höll 6 febr. årsmöte.

Styrelse 1929: ordf. Bengta Sjöo, v. ordf. Anna Svensson, kassör Elin Nilsson, sekr. Frida Franzén och v. sekr. Hulda Ekström. Kommissionär för Morgonbris fru Anna Werner. Vidare utsågs ombud till alla de företag, vari kl. är representerad, samt ledam. till olika föreningar.

Under året ha hållits 12 ord. möten, därav 3 friluftsmöten. Föredrag ha hållits av: Handelsförest. Svensson om Kooperationen, fru Disa Wästberg, Sundsvall, över ämnet Kvinnorna, arbetarerörelsen, samhällsuppbyggare, av R. Rosenberg över Socialisering och studiearbetet. Dessutom ha flera olika diskussionsfrågor diskuterats. 350 ex. av Morgonbris har sålts. Ur kassan har, utom de ord. utg., anslagits: 10 kr. till valfonden, 10 kr. till De arbetslösas förening, 15 kr. till Sagostundarnas julfest. För närvarande finnes 37 medl. i kl., som innerligt önska att flera kvinnor måtte sluta sig till oss.

Den 6 mars firade kl. sin 10-åriga tillvaro med en större festlighet i samband med den Internationella kvinnodagen. Fru Anna Hansson, Trälleborg, höll föredrag över ämnet: Kvinnornas ställning till partiet och fredsfrågan, vilket åhördes med stort intresse. Vidare förekom sång, musik, deklamation m. m.

Med hälsn. till landets övriga kl. E. F.

Anna Cederberg, Linköping, 50 år.



Anna Cederberg, Linköping.

Fru Anna Cederberg, Linköping, fyllde måndagen den 22 juni 50 år, varvid hon uppvaktades med presenter och blommor av kamrater från kvinnoklubben, släktingar och vänner.

Fru Cederberg har tillhört Linköpings soc.-dem. kvinnoklubb sedan något av dess första möten och har i 11 år varit dess kassör. Kamrater önska dig fortsatt hälsa och arbetskraft. E.

Från Lillhärdal.

Lillhärdals soc.-dem. kvinnoklubb hade årsmöte den 12 febr. Klubben har under året haft 7 ordinarie och två extra möten. Utgifter och inkomster ha balanserat på kr. 349:71. Ett agitationsföredrag hölls den 25 mars 1928 med fru Anna Åberg, Sandviken, som talare. Till jul utdelades julklappar till två av klubbens medlemmar i form av penninggåvor.

Styrelse 1929: Maria Halvarsson, ordf.; Kerstin Bång, v. ordf.; Hilda Amundsson, sekr.; Anna Olsson, v. sekr.; Anna Silver, kassör. Till kommissionär för Morgonbris valdes Jenny Larsson.

Klubben sänder en hälsning till alla kamrater landet runt. M. H.

Från Borlänge.

Borlänge—Domnarvets soc.-dem. kvinnoklubb hade årsmöte 12 febr. Kl. har under året haft 13 möten, vilka varit gott besökta. Kl. har deltagit i möten och samkväm gemensamt med arbetarekomm. och ungdomsklubben. Ett offentligt föredrag med fru Malin Bennett som talarinna har ägt rum. Vid höstens val till riksdagen och kommunalfullmäktige har kl. livligt deltagit genom husagitation samt spridning av 1,200 broschyrer.

Som kvinnornas kandidat till riksdagen hade kl. framfört sin medl., fru Hildur Alvé, som även uppfördes å listans 6:te plats samt flitigt anlätades som föredragshållare inom länet.

Av Morgonbris har sålts 800 ex.

Kl. är representerad med ombud i A. B. F., Föreningen Folkets hus samt Tryckeriföreningen "Dalarne".

Kl. har varit representerad vid distriktskonferensen i Falun samt deltagit i kamrat-

I stekpannan



Kooperativas margarin

möten i Krylbo och Smedjebacken. Kl. deltog med stor livaktighet i årets majdemonstration.

En syförening har under året arbetat inom kl., där nyttiga saker förfärdigats, som sedan försålles å auktion i samband med ett samkväm, då arbetarekomm. samt ungdomskl. voro inbjudna. Därvid uppfördes av klubbens amatörer lustspelet 'Spökeriet'.

Med hälsning från Borlänge—Domnarvets kvinnokl. *Ref.*

Från Degerfors.

Degerfors soc.-dem. kvinnoklubb firade 17 mars 10-årsfest, vartill inbjudits alla tillhörande Örebro läns kvinnodistr. samt platsens arbetarekomm. och ungdomskl. Ordf., Signe Gustavsson, höll ett kort anförande och hälsade de inbjudna välkomna. Erinrade om att firandet av 10-årsfesten samt socialistiska kvinnodagen sammanslagits och redogjorde för kvinnodagens betydelse och uppgift samt föredrog en kort historik över klubbens arbete under de 10 åren. (Den av ref. meddelade historiken tillåter ej utrymme att publicera. Red.)

Kl. är ansluten till partikretsen, A. B. F. samt Örebro läns kvinnodistr. 1920 uppkom frågan om upprättandet av ett förlösningshem inom kommunen. Platsens husmodersförening inbjöds till samarbete. Kl. anordnade en basar med gott ekonomiskt resultat och behållningen avsattes till en förlösningshemsfond. Frågan kan nu emellertid anses ordnad, enär förlösningssavdelning blivit inrättad å sjukstugan. Samarbetet mellan de övriga organisationerna är gott. Kl. är representerad i kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige samt barnavårdsnämnden.

Högtidstalet vid festen hölls av fru Alma Norsell, Karlstad, vilken berörde både klubbens högtidsdag samt fredsfrågan och kvinnornas insats i fredsarbetet, hänvisande till kvinnodagens motto: 'Genom socialismen fred mellan folken, lycka åt människorna', vilket i strålände röda bokstäver lästes längst framme i salen. Efter föredraget bänkade sig samtliga kring ett festligt dukat kaffebord, varvid bästa och gemytligaste stämning rådde.

Slutligen blev kl. vederbörligen gratulerad och avtackad. En del telegram anlände. Till slut förekom dans för ungdomen. Kommittén hade nedlagt ett gott arbete med salens dekoration.

Så skildes man med ett vackert minne rikare. Degerforsklubbens medlemmar hoppas att resultatet av festen skall visa sig i stor anslutning till kl. från de särskilt inbjudna och övriga intresserades sida. En hälsning till kl. landet runt. *Ref.*

Från Spånga.

Spånga soc.-dem. kvinnoklubb har hållit årsmöte. Medlemsantalet vid årets slut 30. Kl. har hållit 9 möten o. 12 styrelsesammanträden. Under året ha 5 föredrag hållits i

Hilda Karlsson, Jönköping, 50 år.



Hilda Karlsson, Jönköping.

En välkänd och uppskattad medlem inom Jönköpings soc.-dem. kvinnoklubb, fru Hilda Karlsson, fyllde den 29 maj 50 år. Alltifrån den första klubbens bildande har fru Karlsson varit en trogen medlem och bland kamraterna har hon för sin pålitliga och redbara karaktär vunnit aktning och tillgivenhet. Fru Karlsson fick även på sin 50-årsdag mottaga många bevis på vänskap och uppskattning. Bl. a. lyckönskades hon av en deputation från Jönköpings soc.-dem. kvinnoklubb, som överlämnade presenter och blommor samt det kvinnliga förbundsmärket och framförde en varm önskan att fru Karlsson ännu länge skulle kunna arbeta och verka inom klubben.

följande ämnen: Landstingets verksamhet, av C. E. Bergstrand, Vad tjänar det till? av Sara Andersson, Det moderna gaskriget, av Naima Salbon, Arvskattefrågan, av Agda Östlund, Vid valen, av Maja Björkman-Broberg.

Klubben har med egen fana deltagit i årets 1 maj-demonstration tillsammans med arbetarekommunen och ungdomskl., där Morgonbris såldes flitigt. Kl. har livligt deltagit i årets valrörelse och gratis utdelat Morgonbris. Kl. har haft ombud vid kvinnekongressen, vid partiets distriktsvalledarekonferens, vid Stockh. stads och läns kvinnodistrikts årsmöte. Kl. har representerat i kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, fattigvårdsstyrelsen, barnavårdsnämnden och kvinnodistr. styrelse. Tillsammans med A. B. F. har kl. haft 3 föreläsningar av lektor Oscar Olsson, ämne: Litteratur-

föreningen för lägre levnads- kostnader



konsum

God hushållning
är tidens lösen.

känedom. Kl. har en cirkel i skönlitteratur. Morgonbris har sålts i 630 ex.

Besök har gjorts vid Spånga ålderdomshem, där de gamla bjödos på kaffe, musik och sång. Kl. har besökt kamratmötena i Nacka, Tureberg, Hässelby och Stockholm.

Den 31 dec. gjorde kl. en stor förlust i det att vår värderade kamrat fru Alma Andersson gick bort med döden. Den 6 jan. följdes hon till graven av sina kamrater med klubbens standar. Kl. nedlade en krans vid hennes bår med ett sista tack för vad hon varit för föreningen. Frid över hennes minne.

Styrelse 1929: Ordf. fru Augusta Forsström, övriga ledam. fru Alma Herrlin, fru Ella Fredriksson, fru Therés Lundberg och fru Alma Höglund. Kommissionär för Morgonbris fru Lundberg. Referent fru Anna Ohlsson.

Med hälsn. till klubbarna landet runt. Vi äro med eder i kampen för socialismen!

Ref.

Från Eskilstuna.

Eskilstuna soc.-dem. kvinnoklubb hade i febr. årsmöte. Kl. har under året varit i livlig verksamhet. 12 ord. möten ha hållits, å vilka ett flertal aktuella frågor diskuterats. Av Morgonbris har under året sålts 1,500 ex. Inkomster och utgifter ha balanserat å kr. 378:58. Kl. har varit representerad vid förbundskongressen och distriktskonferensen. I folkskolestyrelsen, barnavårdsnämnden, pensionsnämnden, nykterhetsnämnden samt fattigvårdsstyrelsen är kl. representerad.

Styrelse 1929: Anna Lindgren, ordf., Maria Eriksson, sekr., Valborg Ljungkvist, kassör, Alma Andersson, v. ordf., och Elin Hedberg, v. sekr. Kommissionär för Morgonbris Ester Beckman.

Med kamrathälsning.

Ref.

**TÄNK PÅ DE ANHÖRIGA
FÖRSÄKRA ERT LIV I FOLKET**



Hulda Johansson, Sundbyberg, 50 år.



Hulda Johansson, Sundbyberg.

Fru Hulda Johansson, Sundbyberg fyllde den 2 mars 50 år.

Tidigt på morgonen uppvaktade kamraterna med sång och blommor samt en minnesgåva.

Hulda Johansson har i flera år tillhört kvinnoklubben och med sitt glada och friska humör alltid spritt glädje omkring sig såväl på möten som i kamratkretsarna. Varmt intresserad för de socialdemokratiska idéerna deltar hon med liv och lust i arbetet för att samla kvinnorna kring vårt mål.

Mätte du ännu i många år få pigga upp oss med ditt solskenshumör. *Korresp.*

Från Sundbyberg.

Sundbybergs soc.-dem. kvinnoklubb höll årsmöte den 6 februari 1929.

Räkenskaperna ha under det gångna året balanserat på kr. 1,101: 21.

Klubben har under året hållit 9 ordinarie och 1 extra möte med lika antal styrelsemöten. I 1928 års valarbete har kvinnoklubben i samband med ungdomsklubben nedlagt ett energiskt arbete och såväl till borgmästare som riksdagsvalet arbetat för herr G. W. Källmans kandidatur. Tillsammans med arbetarekommunen har agitationsmöte hållits med fru Sigrid Lundin som talade för kvinnorna. Till valfonden har anslagits 25 kr.

På mötena, som i regel varit talrikt besökta, har föredrag och diskussioner med intressanta och lärrika ämnen förekommit. En sykurs har genom centralkommittén ordnats av klubben, vilken kurs genom Sundbybergs stadsfullmäktige erhöi ett anslag av 100 kronor. Ett 30-tal elever deltog i sykursen.

Under vintern har en kommitté på 5 personer nedlagt ett intensivt arbete för att anskaffa medel till en "Fana" vilket arbete även tycks krönas med framgång. Fester har anordnats av klubben varvid våra egna amatörer på ett förtjänstfullt sätt bidragit med små teaterpjäser.



Sundbybergs kvinnoklubb.

I de olika instanserna representeras klubben genom 2 i stadsfullmäktige, 1 i fattigvårdsstyrelsen, 1 i barnavårdsnämnden, 3 i nykterhetsnämnden, 2 i ungdomsrådet, 2 i barnavårdscentralen, 1 i centralkommittén samt 1 i arbetarekommunens styrelse.

Av tidningen Morgonbris har under året försålts 746 ex. Kommissionär för tidningen har varit Edit Andersson, Lilly Salomonson och Mimmi Håkansson.

Vid årets slut består klubben av 42 godkända medlemmar.

Till styrelse för år 1929 har valts: ordf. Elsa Carlsson, sekr. Viran Forsgrén, kassör Mimmi Håkansson, v. ordf. Tora Zetterström, v. sekr. Elsa Hansson. Korresp. och referent Viran Forsgrén. Kommissionärer: Mimmi Håkansson och Lilly Salomonson.

Årsmötet avslutades med ett gemytligt samkväm.

Med kamrathälsningar! *Korresp.*

Sundbybergs soc.-dem. kvinnoklubb hade den 13 april sin *Faninvigningsfest*.

I den smakfullt dekorerade lokalen, som till sista plats var fullsatt av partivänner spelade musikkapellet Konkordia en ingångsmarsch varefter fru Elsa Hansson höll ett anförande vari hon redogjorde för tankens uppkomst att klubben skulle försöka anskaffa en fana. Samtidigt framförde hon Fankommitténs tack till alla dem som bidragit till möjligheter för fanans anskaffande varefter de närvarande och de särskilt inbjudna hälsades välkomna. Så sjöngs unisont "Kvinnornas International".

Härefter höll fru Ruth Gustafson ett föredrag om de för närvarande mest aktuella frågorna samt uttalade sin glädje över att kvinnorna kunnat åstadkomma någonting så storslaget som en egen symbol för många års tråget arbete. Det anslående föredraget applåderades livligt.

Sedan kom det stora ögonblick då "Täckelset föll" och vi för första gången fingo se vår "egen fana".

Fanan som är av rött siden med smakfulla broderier, i allt värdig ett kvinnornas eget samlingstecken.

Efter avtäckningen sjöng klubbens medlemmar "Sång till Fanan".

Därefter överlämnade kommittén fanan till kvinnoklubben och mottogs av ordf., Elsa Carlsson, som uttryckte såväl styrelsens som klubbens tack för det storslagna och energiska arbete kommittén nedlagt genom

att på så kort tid som några månader kunna åstadkomma ett så storartat ekonomiskt resultat att vi den 1 maj kunde samlas under egen fana. Och uppmanades alla kvinnor att 1 maj möta upp kring vårt samlingstecken och ej kanta gatorna utan visa borgarna att vi ännu kunna arbeta för vårt parti och dess framgång.

Sigrid Carlsson från Hässelby uppläste några verser, som livligt applåderades. Sång utfördes av A. B. F:s sångcirkel, som på ett förtjänstfullt sätt bidrog att höja den i allo goda stämning, som alltigenom präglade faninvigningsfesten.

Sedan de olika representanterna framfört sina lyckönskningar utbringade arbetarekommunens ordf., hr Filip Carlsson, å de manliga partikamraternas vägnar ett leve för de soc.-dem. kvinnorna.

Sedan serverades kaffe under det dansen med liv och lust fortgick till in på småtimmarna. *Korresp.*

En revolutionär kvinnas hjältesa

är Vera Figners bok

Natt över Ryssland.

A. F.-g skriver i *Morgonbris* om denna bok bl. a.:

»— Enkelt och anspråklöst berättar hon om sina öden och upplevelser. — En martyr, en hjältinna och ett strålände helgon har hennes livs i lidande gjort henne till.»

Boken är rikt illustrerad.

Pris: häft. kr. 5:—, klotband kr. 6: 25 och i halvfranskt band kr. 7: 50.

Fraktfritt.

Rekvirera från

FEDERATIVS FÖRLAG

Klara V. Kyrkogata 17. Tel. 98 18.
Postadress: Box 352, Sthlm 1.

**Alla för arbetarrörelsen
intresserade kvinnor**

böra läsa Landsorganisationens
tidskrift

**Fackförenings-
rörelsen.**

Den utkommer med ett
24-sidigt häfte varje
vecka och kostar för
helt år kr. 6:15, för
halvt år kr. 3:15.

Prönumerationen kan ske antingen
genom postverket eller direkt hos
tidskriftens exp., adress: Landsekre-
tariatet, Barnhusgatan 18, Stockholm.

Från Ängelholm.

Den 3 mars firade Ängelholms kvinnokl. sin tioåriga tillvaro med en trevlig fest, till vilken inbjudits arbetarekomm. medl. med fruvar samt ett par närliggande kl. Sedan ordf. hälsat de närv. välkomna höll fru Marta Larsson, Malmö, ett medryckande föredrag om Kvinnornas ställning till partiet och freden. Härefter bjöds på kaffe, sång, musik och deklamation.

Kl. bildades 1919 med ett femtiotal medl. Antalet har under åren varierat och är f. n. 26. Kl. har varit representerad vid alla distriktskonferenser samt vid de flesta kamratmöten inom distr. Uti A. B. F:s cirklar ha en stor del av kl:s medlemmar deltagit. Ärligen ha anordnats familjefester och utflykter. Offentliga möten ha anordnats med föredrag av olika talare. Av diskussionsfrågor må nämnas: Vaccinationstvånget, Bättre skyddsräck vid våra broar, Den nya giftermålsbalken, Skolfrågor, Barnavård, Fattigvård, Nykterhet, Fred, Borgerlig konfirmation, Ånke pensionering, Moderskapsförsäkring, Obligatorisk tandvård, Läkareundersökning vid våra folk- och småskolor, Mannens och kvinnans gemensamma politiska uppgifter, Upprättande av förlösningshem, Lämpligheten att behandla husliga frågor på våra möten. Befolkningsfrågan m. fl. Vid studiekurserna på Vilans folkhögskola ha två av kl:s medl. deltagit. Vid alla val har kl. utträtt ett gott arbete. Av Morgonbris har ärligen sålts 300 ex. För de arbetslösa har kl. anordnat fester, vilka givit goda ekonomiska resultat samt bidragit med hjälp till strejkande Perstorps- och Ryssjöholmsarbetare.

Arbetarekomm:s ordf., fabr. O. Söderström tackade kl. för ett gott arbete och för den hjälp arbetarekomm. vid flera tillfällen erhållit. Önskade kl. i fortsättningen lycka och framgång. Kl:s ordf. uttalade kl:s tack till arbetarekomm. och distr. för gott samarbete och förståelse samt uttalade ett särskilt tack till de medl., som tillhört kl. sedan dess början.

Det har blåst många vindar, men det har varit en liten trupp målmedvetna kvinnor, som hållit kl. uppe, och vi hoppas att den skall växa sig stor och stark.

Kl. är ansluten till distr. och förbund samt till platsens arbetarekomm., representerad i fattigvårdsstyrelse, skolstyrelse samt barnavårdsnämnd.

På kvällen serverades en enkel supé, var-

Märta Löwenberg död.



Märta Löwenberg, Kristianstad, är icke mer. Öväntat kom budskapet om hennes bortgång. Efter några veckors svår sjukdom insomnade hon å Kristianstads lasarett i en ålder av 46 år. Intresserad för den socialdemokratiska rörelsen, har hon varit ansluten till kvinnoklubben ett flertal år och inom densamma nedlagt uppskattat arbete. Vid sin bortgång var hon klubbens ordförande och det är till stor del tack vare hennes arbetsvilja, energi och levande intresse, som klubben senaste åren utvecklades så som den gjort. Märta Löwenberg sparade sig aldrig då det gällde att göra något för klubben. Hon gjorde vad i hennes förmåga stod att föra vår gemensamma rörelse framåt. Även inom Kooperativa kvinnogillet har hon verkat. Under fem år vad hon dess sekreterare.

Den 9 juni fördes hon, åtföljd av vänner och kamrater, till den sista vilan. Vid graven nedlades blommor från föreningar och enskilda, bl. a. från Kristianstads kvinnoklubb och arbetarekommun, från ungdomsklubben och från Åhus soc.-dem. kvinnoklubb, från A. B. F:s lokalavdelning och Koop. kvinnogillet. Representeranter för olika föreningar tolkade kamraternas tacksamhet och saknad, varefter fanorna sänktes till en sista hälsning.

Med Märta Löwenberg bortgick en god och vänsäll kamrat. Minnet skall länge leva bland de många vänner hon ägde.

A. S.

vid flera tal hölls för tioåringen. En prolog, författad av en klubbkamrat, upplästes, där styrelsen fick passera revy och erhöi både ros och ris.

Med hälsn. till kl. landet runt. E. E.

Från Mjölby.

Mjölby socialdemokratiska kvinnoklubb höll årsmöte i februari. Klubben har under året haft 12 möten vilka alla varit välbesökta. Medlemssiffran har ökat med 22 till 99. Morgonbris har under året försålts 1,400 ex. Ombud har sänts till distriktets årsm. och till förbundskongressen. Klubben har haft stipendiat vid Brunnsviks kvinnokurs.

Vid fjolårets val anslogs 50 kr. vardera till distriktets och Mjölby arbetarekommuns valfonder. En stor del av klubbens medlemmar agiterade och spred valitteratur vid möten o. s. v. 100 ex. av Morgonbris utdelades. Två lyckade valmöten anordnades i Kolstad och Berga med Sigrid Gillner-Ringens som talare.

På klubens initiativ har Hulda Flood hållit föredrag i Vadstena och Nantorp och bildades kvinnoklubbar på båda platserna.

**Aktiebolaget
Arbetarnes Tryckeri**
FOLKETS HUS, STOCKHOLM

TEL.: 2276, Norr 4043

*

Rekommenderar sig till utförande av alla slags trycksaker

*

*Moderna stilar
Snabbt utförande
Moderata priser*

Ett större kamratmöte med föredrag av Olivia Nordgren hölls i november. Gemensamt med arbetarekomm. och ungdomskl. ha flera samkväm och ett större möte med föredrag av lektor Wigfors anordnats.

Vid klubbmötena ha förekommit sång och musik, föredrag i olika ämnen, diskussion sånginstruktion m. m. Lästa ex. av Morgonbris insamlas och sändes ut till landsbygdens kvinnor. (Mycket efterföljansvärt, red.)

Inkomster och utgifter ha balanserat på kr. 1,596:88, med en behållning av kr. 267:21. Ref.

Från Växjö.

Växjö soc.-dem. kvinnokl. höll årsmöte 25 febr. Kl. har hållit 12 ord. möten. Under året ha ingått 11 nya medlemmar. Kl. har deltagit i valarbetet. Föredrag har hållits av fru Martha Larsson och fru Maja Sandler. Kl. har en mycket livlig studiecirkel i föreningskunskap. Kl. har deltagit i kamratmöten, anordnade av Alvesta och Orrefors kvinnokl. Kl. har anordnat en kurs i Hälso- och sjukvård med syster Greta Elmkvist som föreläsare. Kl. har 2 representeranter i barnavårdsnämnden. Morgonbris har försålts i 320 ex. samt ha 25 tidningar utdelats i agitationssyfte.

Styrelse 1929: ordf. fru Emma Löfkvist, sekr. Olga Björkman, v. sekr. Ingeborg Petersson, kassör fru Klara Elm samt fru Karin Björkman. Kommissionär för Morgonbris fru Gärda Sunesson.

Med kamrathälsning till klubbarna landet runt. Ref.

KAFFE

i parti och minut köpes bäst och billigast från
**Handelsfirman HERMES, Birger Jarls-
gatan 71, Stockholm.** Tel. N, 116 74. 4 1/2,
kg. fraktfritt. Agenter ant. (Begär prislist.)
(Åberopa denna tidning.)

BARNENS ANTAL



i en familj är av vital betydelse för ekonomia. Upplysningböcker, prislista m. m. erhållas gratis mot 45 öres porto. Privat avsländarenamn, om så begäres.

Nils Adamsson,
Jakobsgatan 22, Stockholm I.

Rådfrågningsbyråer.

Västgöta—Dals soc.-dem. kvinno-
distrikts rådfrågningsbyrå för möd-
rar. Doktor Gärda Lidfors av Geijer-
stam, Götabergsgatan 26, Göteborg.
Tel. 22 50. Mottagning vardagar kl.
11 f. m.—1 e. m.

Lag om Pensionsförsäkring.

Utgiven av *Bernhard Eriksson*. Tidens
förlag. Pris 1: 50.

Ovanstående ingår som nionde volymen i
serien av Tidens uppskattade medborgar-
handböcker.

Pensionsfullmäktigen *Bernhard Eriksson*
har i föreliggande handbok givit en över-
skådlig översikt över allt som rör och står i
samband med den svenska pensionsförsäk-
ringen, till tjänst och upplysning för allmän-
heten samt till teknisk hjälp för alla som
tillhöra pensionsnämnder etc.

Morgonbris.

Tidning för den socialdemokratiska
kvinnorörelsen.

Utgives av styrelsen för Sverges
Socialdemokratiska Kvinno-
förbund.

R e d a k t ö r: Signe Vessman, Tel.
Norr 244 36. Upplandsgatan 85,
Stockholm.

E x p e d i t i o n: Upplandsgatan 1,
3 tr. Tel. Norr 288 86. Post-
giro n:r 50196.

F ö r a n n o n s a v d e l n i n g e n:
Astrid Johansson, Upplands-
gatan 58 A. Tel. Vasa 158 38.

P r e n u m e r a t i o n s p r i s:
Helt år kr. 3:—, halvt år kr.
1: 50; lösnummer 25 öre.

A n n o n s p r i s: Sista sidan 25 öre,
textsida 40 öre pr mm.

Sv. Soc.-dem. Kvinnoförbund.
Ordf. Signe Vessman. Tel. Norr
244 36. Expeditionsförare: Gulli
Bergman, Upplandsgat. 1, 3 tr. ö. g.
Tel. Norr 288 86. Postgiro 50197.

Stockholms läns soc.-dem. kvinno-
distrikt.

Adr.: Ordf. Sara Andersson, Igelboda. Tel.
Ektorp 18. Kassör fru Gerda Bergstrand,
Bromsten.

Sthlms Allm. Kvinnoklubb

(soc.-dem.) håller ordinarie möte 1:a män-
dagen i varje månad kl. 7. 30 e. m.

Obs.! Lokal i O-salen, Folkets Hus.
Styrelsen.

Stockholms södra Kvinnoklubb

(soc.-dem.) håller ordinarie sammanträde
1:sta onsdagen i varje månad kl. 8 e. m. i
lokalen Kocksgatan 24, sal C, i. p. g. n. b.
Ordf. fru Beda Jansson, Blekingeg. 65,
3 tr., Stockholm. Styrelsen.

Södermanlands Enskilda Bank

Solidarisk Bank.
Regeringsgatan 18,
Hornsgatan 66 A,

Kontor i Stockholm:
Norrländsgatan 2,
Slussplan 1—3,

Humlegårdsgatan 7,
Kungsgatan 60,

Grundad 1865.
Barnhusgatan 16,
Odengatan 52. (T)

ARBETAR-BODENS DAMEKIPERING

Holländaregatan 7

säljer till lägsta pris **Dam- & Barnkoffor.**

Dam- & Barnunderkläder.

Extra starka barnstrumpor.

Kungsholms soc.-dem. kvinnoklubb
sammanträder 2:a fredagen i varje månad
kl. 7.30 e. m.

Ordf. fru Vilma Eriksson. Tel. Kungsh.
12 44.

Vasastadens soc.-dem. kvinnoklubb
har ord. möte 1:sta onsdagen i varje må-
nad Torsgatan 42, kl. 7.30 e. m.

Uppbörd och inskrivning varje möte.
Obs.! Ändrad lokal.

Styrelsen.

S:t Görans soc.-dem. kvinnoklubb
håller möte 1:sta torsdagen i månaden kl.
7.30 e. m.

Ordf. fru Jenny Larsson, Arbetaregatan
21. Tel. Kungsh. 97 89.

**Föreningen för hembiträden i
Stockholm**

håller möte varje torsdag kl. 8.30 e. m. i
Studiehomet, Drottninggatan 88, 1 tr.

Styrelsen.

Enskede soc.-dem. kvinnoklubb

håller ord. möte 1:sta måndagen i varje må-
nad kl. 7.30 e. m. i Folkets Hus, Källvägen.
Ordf. fru Lotten Olsson, Graningegr. 5,
Stureby. Tel. 36.

Billesholms soc.-dem. kvinnoklubb

håller ord. möte i Folkets Hus i Södra Vram
2:dra tisdagen i varje månad kl. 7 e. m.
Ordf. fru Anna Forss, Billesholms gruva.
Skr. fru Ida Ludström, Ljungsgård, Bil-
lesholms gruva. Styrelsen.

Eskilstuna soc.-dem. kvinnoklubb

håller ordinarie möte 1:sta onsdagen i varje
månad kl. 7 e. m. i Folkets Hus lilla sal.

Styrelsen.

Göteborgs soc.-dem. kvinnoklubb

håller möte 1:sta tisdagen i månaden kl. 8
e. m. i Arb.-föreningens H-sal.

Styrelsen.

**Göteborgs östra soc.-dem. kvinno-
klubb**

håller möte 3:dje tisdagen i varje månad
kl. 8 e. m. Lokal Bondegatan 14.

Hässelby soc.-dem. kvinnoklubb

håller möte 2:dra onsdagen i månaden kl. 8
e. m. i Folkets Hus B-sal. Styrelsen.

Malmö soc.-dem. kvinnoklubb

håller ord. möte första torsdagen i varje
månad kl. 7.30 e. m. i Folkets Hus, sal 7.
Ordf. fru Bothilda Hansson, Norra Vallgatan
118. Korresp. sekr. fru Martha Lars-
son, Sorgenfriväg. 7 a. Tel. 10 06.

Mjölby soc.-dem. kvinnoklubb

håller ordinarie möte 3:dje måndagen i
varje månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus.
Ordf. Hanna Nygren, Box 31, Mjölby.

Styrelsen.

Nynäshamns soc.-dem. kvinnoklubb

håller möte 2:dra månd. i varje månad kl.
7.30 e. m. i Folkets Hus A-sal. Ordf. fru
Elsa Eriksson, Centralgatan 68.

Solna soc.-dem. kvinnoklubb

håller möte 1:sta tisdagen i varje månad
kl. 8 e. m. i Huvudsta och Hagalunds Fol-
kets Hus omväxlande. I dec. hålles mötet
i Huvudsta. Styrelsen.

Spånga soc.-dem. kvinnoklubb

håller ordinarie möte 1:sta torsdagen i varje
månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus.

Styrelsen.

Sundbybergs soc.-dem. kvinnoklubb

håller möte 1:sta onsdagen i varje månad
kl. 8 e. m. i Folkets Hus C-sal.

Styrelsen.

Södertälje soc.-dem. kvinnoklubb

håller ordinarie möten 2:dra måndagen i
varje månad kl. 7.30 e. m. i Folkets Hus.
Ordf. fru Anna Ericsson, Folkets Hus. Tel.
2 37. Styrelsen.

Tillberga soc.-dem. kvinnoklubb

håller ordinarie möten 1:sta och 3:dje män-
dagen i varje månad kl. 8.30 e. m. i Folkets
Hus.

Turebergs soc.-dem. kvinnoklubb

håller möte 2:dra måndagen i varje månad
kl. 8 e. m. i gamla skolan. Ordf. fru Anna
Ahlzen, Tureberg. Styrelsen.

Väsby soc.-dem. kvinnoklubb

håller ordinarie möte 2:dra tisdagen i varje
månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus. Ordf. fru
Greta Hagström, Löteberg, Uppl. Väsby.
Styrelsen.

Örgryte soc.-dem. kvinnoklubb

håller möte 1:sta onsdagen i månaden kl.
7.30 e. m. i Godtemplarlokalen, Gärda.
Styrelsen.